

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE

BUGGENHOUT - NIEUWSTRAAT
(prov. OOST-VLAANDEREN)

BASISRAPPORT CONCEPTVERSIE

Monument
Vandekerckhove

Auteurs: Bert HEYVAERT
Redactie: Bart BARTHOLOMIEUX

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2019/12

Afbeelding op schutblad: zicht op de werkzaamheden.

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☐

Prospectie ☒

Vergunningsnummer: 2016/349

Datum aanvraag:

Naam aanvrager: HEYVAERT Bert

Naam site: Buggenhout-Nieuwstraat

Naam aanvrager metaaldetectie: HEYVAERT Bert

Vergunningsnummer metaaldetectie: 2016/349 (2)

Opdrachtgever:	Gemeentebestuur Buggenhout Nieuwstraat 2 9255 Buggenhout
Uitvoerder:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Bevoegde Vlaamse overheid:	Inge Zeebroeck (onroerend erfgoedconsulent, provincie Oost-Vlaanderen)
Bevoegde Intergemeentelijke Archeologische Dienst:	/
Projectleider:	Bart Bartholomieux
Leidinggevend archeoloog:	Bert Heyvaert
Archeologisch team:	Bert Heyvaert, Thomas Apers
Plannen:	Bert Heyvaert, Raf Trommelmans
Conservatie:	/
Materiaaltekeningen:	/
Start veldwerk:	24/10/2016
Einde veldwerk:	26/10/2016
Wetenschappelijke begeleiding:	/
Projectcode:	BUN116
Provincie:	Oost-Vlaanderen
Gemeente:	Buggenhout
Deelgemeente:	/
Plaats:	Buggenhout – Nieuwstraat
Lambertcoördinaten:	138365,63m-189490,39m, 138428,46m-189472,22m
Kadastrale gegevens:	Buggenhout, Afdeling 1, Sectie B, Percelen 133DO, 236FO, 248RO .
Beheer opgravingsdata:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Beheer vondsten:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Titel:	Archeologische prospectie Voormezele – Voormezele Dorp (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport conceptversie.
Rapportnummer:	2019/12
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80 KADER LATEN AANSLUITEN

© Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster. Figuren: Monument Vandekerckhove nv, tenzij anders vermeld. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	2
1. INHOUDSTAFEL	3
2. INLEIDING	6
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	8
3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	8
3.2. GEOGRAFISCHE EN BODEMKUNDIGE SITUERING.....	10
4.1. HISTORISCHE INFORMATIE	13
4.1.1. Buggenhout	13
4.1.2. Onderzoeksgebied Nieuwstraat	15
5. GEPLANDE WERKEN	22
5.1 VOORMALIG KERKHOF	22
5.2 ACHTERLIGGENDE PERCELEN TEN OOSTEN VAN DE KERK	22
6. ONDERZOEKSMETHODE	24
6.1. ALGEMEEN	24
6.1.1. Vraagstelling	24
6.1.2. Randvoorwaarden	25
6.2. BESCHRIJVING	26
6.2.1. Voorbereiding	26
6.2.2. Veldwerk	26
6.2.3. Vondstverwerking en rapportage	28
7. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN	29
7.1. ZONE 1	29
7.1.1. Bodemopbouw en stratigrafie	29
7.1.2. Resultaten	31
7.1.2.1. Grachten/greppels	31
7.1.2.2. Kuilen	33
7.1.2.3. Brede grachtstructuur	36
7.1.2.3. Verstoring	39
7.2. ZONE 2	40
7.2.1. Bodemopbouw en stratigrafie	40
7.2.2. Resultaten	41
7.2.2.1. Werkput 4	41
7.2.2.2. Werkput 5	45
7.2.2.3. Werkput 6	48
8. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN VONDSTEN	53
9. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	56
9.1. ALGEMEEN	56
9.2. BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	59

10. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK.....	62
11. LITERATUUR.....	63
12. BIJLAGEN.....	64

2. INLEIDING

In het kader van de geplande aanleg van een parking met groenaanleg inclusief een infiltratiebekken en waterelementen ten oosten en noorden van de Sint-Niklaaskerk te Buggenhout (Oost-Vlaanderen), voerde een team van Monument Vandekerckhove nv van 24 tot 26 oktober 2016 een archeologische prospectie uit op het terrein. Opdrachtgever voor het onderzoek was de gemeente Buggenhout. De geplande werken gaan gepaard met een verstoring van de bodem. Om die reden adviseerde de dienst Onroerend Erfgoed een archeologische evaluatie van het terrein door middel van proefsleuven en proefputten, dit om te vermijden dat waardevolle archeologische informatie ongedocumenteerd verloren zou gaan.

Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de bijzondere voorschriften opgesteld door Onroerend Erfgoed¹.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, bodemkundige, historische en archeologische situering van het terrein toegelicht, alsook de gebruikte methodologie bij het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten met aanbevelingen voor eventueel verder onderzoek. Het geheel wordt verduidelijkt met kaarten en foto's. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde overzichtsplannen opgenomen. Bij het rapport hoort een DVD met plannen, fotolijst en de digitale versie van de bijlagen en deze tekst. De verschillende inventarislijsten en foto's kunnen geraadpleegd worden via <http://www.monarcheo.be/databank>. Bij vragen hieromtrent: neem contact via info@monument.be.

Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Marc Vinck (gemeente Buggenhout), Inge Zeebroek (Onroerend Erfgoed), Peter Van Langenhove (S.W.B.O. bvba) en Kris Van Den Berge (Erkend Metaaldetectorist).

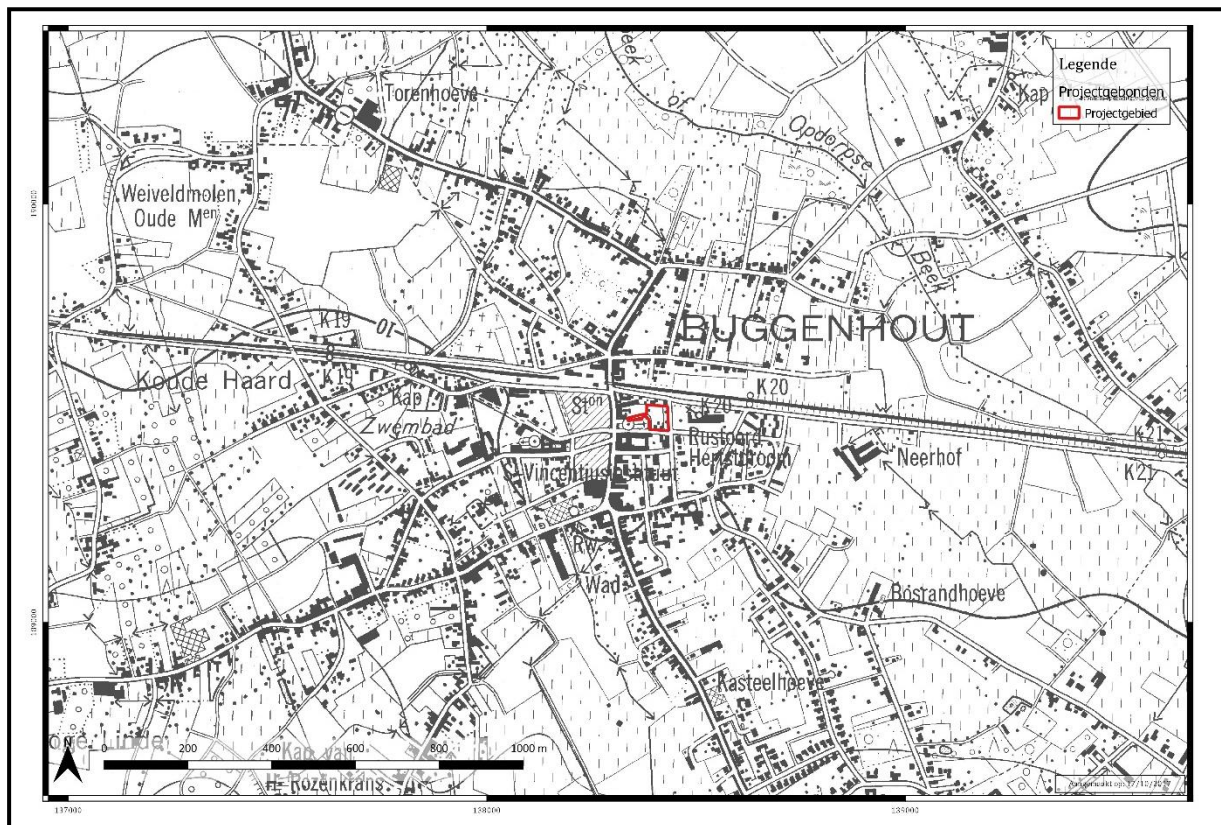
¹ S.n., 2016.

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

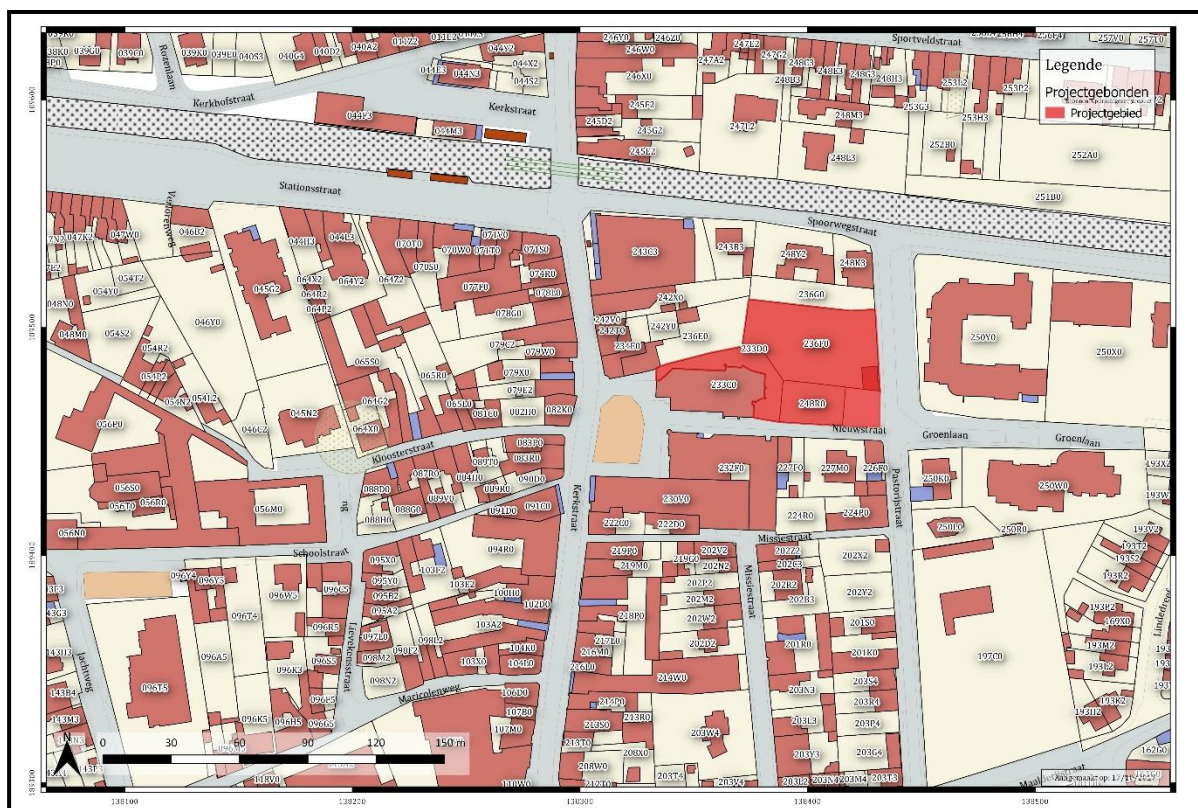
3.1. Topografische situering

Buggenhout bevindt zich aan de oostrand van de provincie Oost-Vlaanderen en grenst er aan de provincies Vlaams-Brabant en Antwerpen. Op deze manier vormt ze het geografisch middelpunt van Vlaanderen. De gemeente maakt deel uit van het arrondissement Dendermonde. Sinds de laatste fusie omvat ze naast het centrum ook de deelgemeente Opdorp en de wijken Opstal en Briel. In het noorden grenst Buggenhout aan de Schelde, de stad Dendermonde en de gemeente Sint-Amands. In het oosten en het westen heeft ze respectievelijk Londerzeel en Lebbeke als buurgemeentes. De zuidelijke buurgemeentes zijn Opwijk en Merchtem.

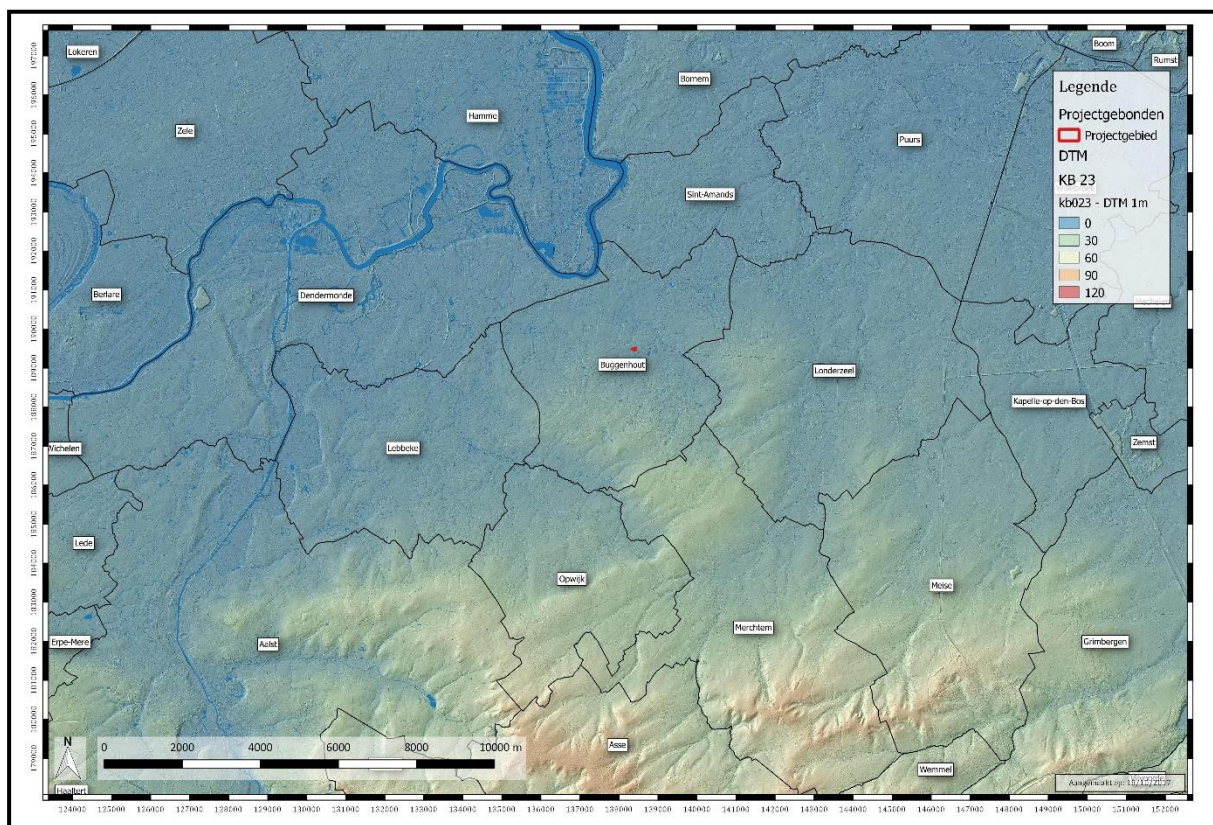

Figuur 1: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart (© geopunt.be)

Het plangebied situeert zich in het noorden van de gemeente Buggenhout, in het centrum van de gemeentelijke kern (zie Figuur 1). Het onderzoeksgebied omvat de rondgang rond de kerk op openbaar domein (perceel 233DO), de tuinzone ten noordoosten van de kerk (perceel 236FO) en de parking ten oosten van de kerk (248RO, thans ook openbaar domein) (zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**).

Figuur 2: Detail van het GRB met aanduiding van het projectgebied(© geopunt.be).

Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op het DTM, met aanduiding van de gemeentegrenzen (© geopunt.be).

3.2. Geografische en bodemkundige situering¹

De gemeente bevindt zich voor het grootste deel in het stroomgebied van de Schelde. Een klein deel van de gemeente bevindt zich in het Denderbekken. Het projectgebied bevindt zich in het deelbekken Vliet. Op het digitaal hoogtemodel is duidelijk te zien hoe het noorden van Buggenhout deel uitmaakt van de vlakte met geringe hoogte rondom de Zeeschelde, die een verloop kent van oost naar west. Het laagste punt situeert zich op +6m TAW. In het zuiden van de gemeente bevindt zich de cuesta Opstal-Buggenhout-Malderen, waar het reliëf stijgt tot +29m TAW op de kouter van de *'Hoge Jan'*.² (zie Figuur 3 & **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**) .

Het projectgebied bevindt zich in het lagere deel van de gemeente aan de verste aanzet naar de cuesta. Het plangebied is nagenoeg vlak (zie Figuur 5).³ De hoogte van het maaiveld schommelt tussen +10,64 en +11m TAW. De tuinzone is iets hoger gelegen dan de aangrenzende Pastorijstraat.

Het plangebied bevindt zich in het overgangsgebied tussen Zandstreek en Zandleemstreek. Het staat op de bodemkaart gekarteerd als antropogeen, bebouwd gebied. In de omgeving zijn vooral matig droge lemige zandbodems van het type Scc en matig droge licht-zandleembodems van het type Pcm te zien (zie Figuur 6). Deze bodemtypes komen veelvuldig voor in het noorden van Buggenhout. Scc-bodems vertonen een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Deze bodems vertonen een humushoudende, donker grijsbruine Ap horizont van 20 à 30cm dik. Indien intact bevindt zich hieronder een uitgeloopte, geelbruine A₂-horizont van 20 tot 40cm dik. Het verbrokkelde uitzicht van de Bt-horizont houdt verband met de vernietiging van kleimineralen. Bodems met Pcm zijn zogenaamde plaggenbodems. Ze hebben een diepe antropogene humus A horizont, waaronder een verbrokkelde Bt van een bedolven bodemprofiel kan worden aangetroffen.⁴

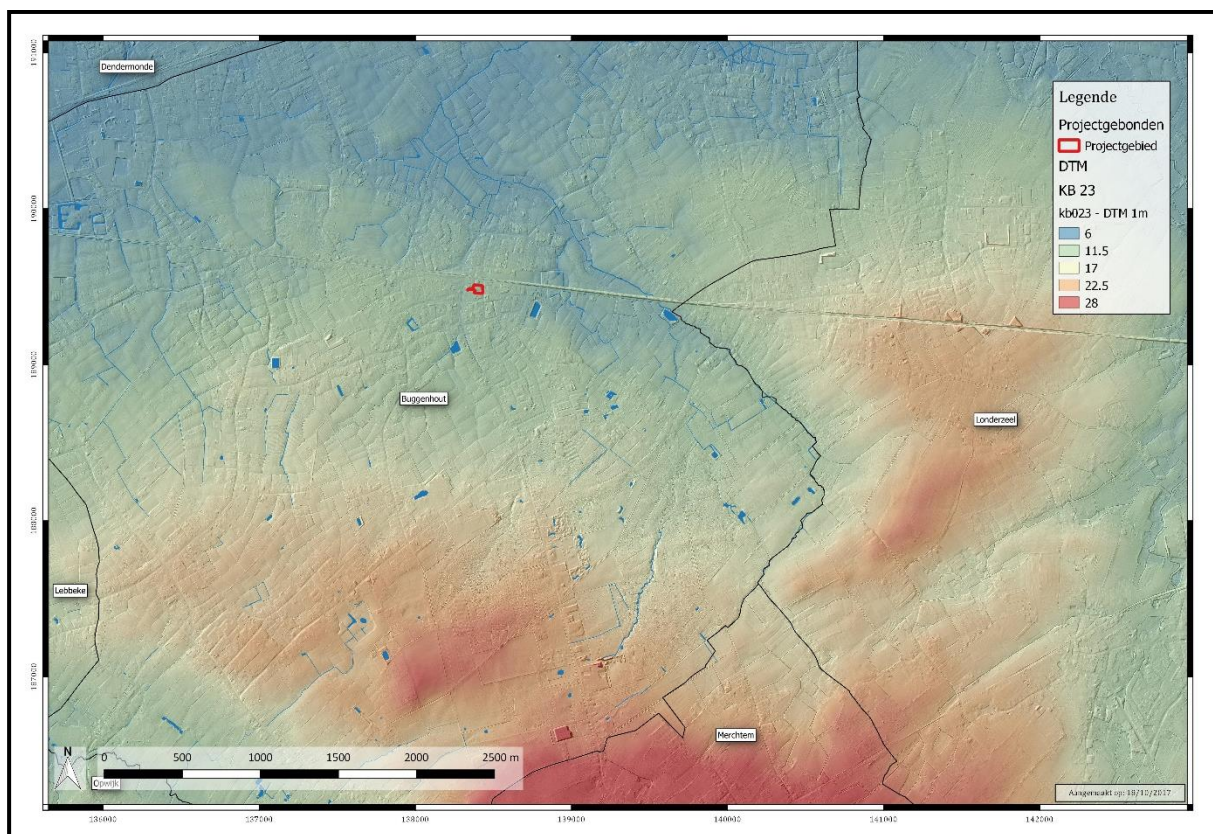
---

¹ www.geopunt.be

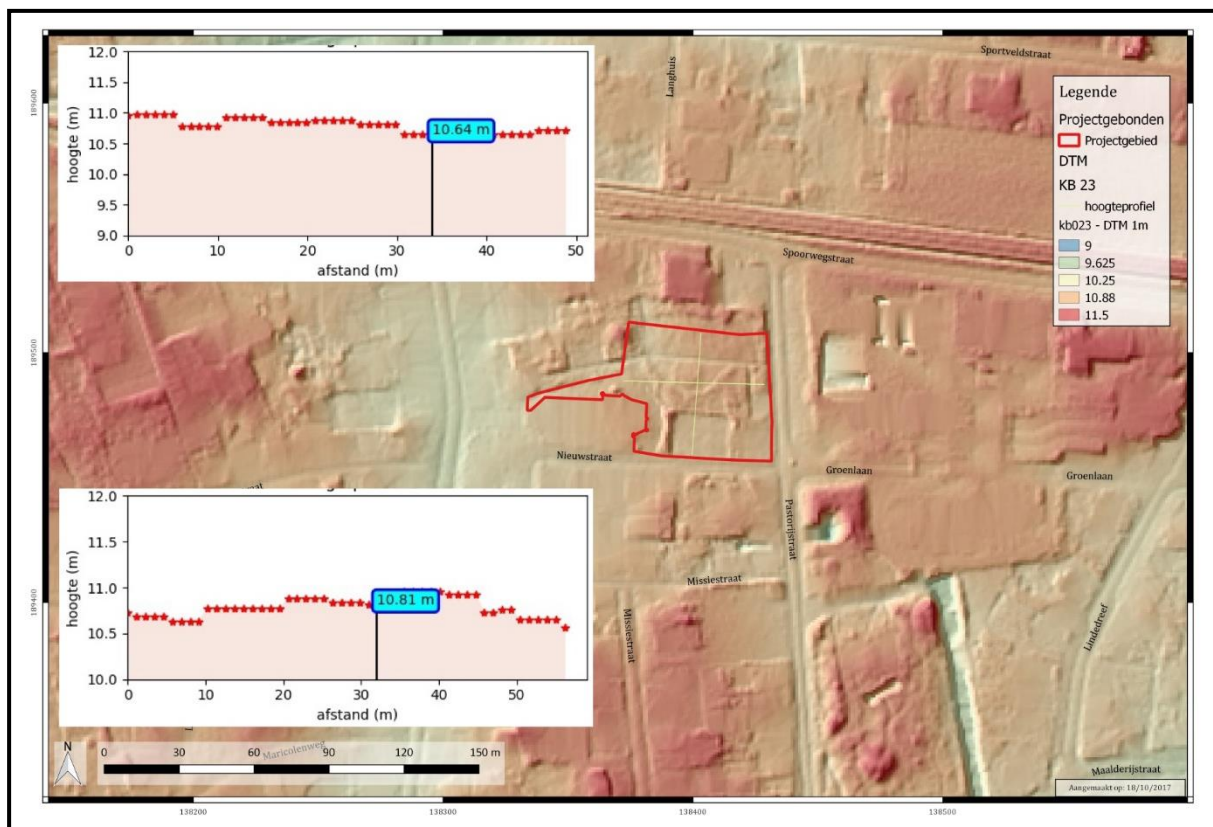
² LOUIS 1974, p. 13.

³ <http://www.geopunt.be/>

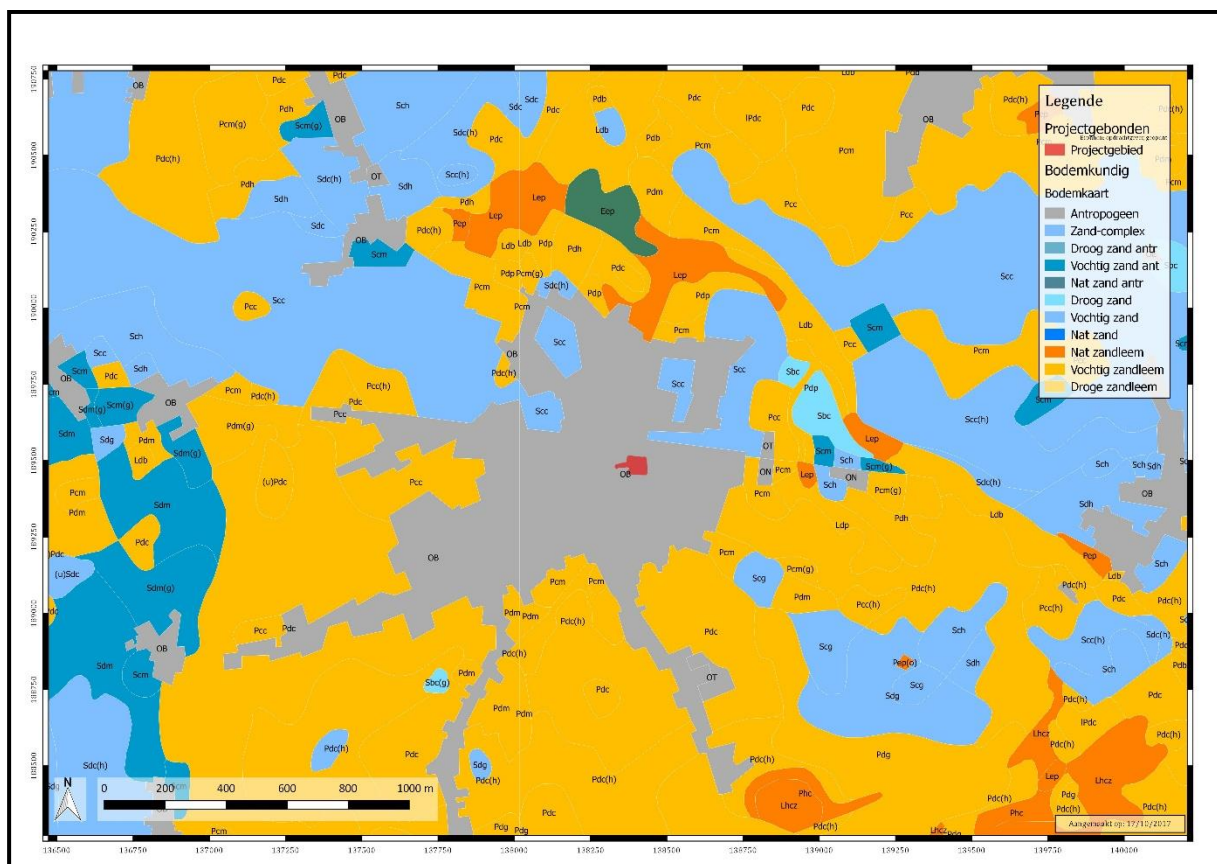
⁴ LOUIS 1974, p. 54.

Figuur 4: Projectgebied aangeduid op het digitaal hoogtemodel, met zicht op de questa (© geopunt.be).

Figuur 5: Projectgebied op het digitaal hoogtemodel met hoogteverloop van Noord naar zuid (boven) en west naar oost (onder) (© geopunt.be).

Figuur 6: Projectgebied gesitueerd op de bodemkaart Vlaanderen (© geopunt.be).

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1. Historische informatie

4.1.1. *Buggenhout*

De geschiedenis van Buggenhout werd vrij uitgebreid beschreven in wetenschappelijke publicaties en heemkundige artikels.

De naam *Buckenholt* dook in 1125 voor de eerste maal op en verwees overduidelijk naar het uitgestrekte Beukenwoud. Dit strekte zich oorspronkelijk uit van de Schelde tot de noordrand van Brussel. Het huidige Buggenhoutbos is hiervan het belangrijkste restant. Van in de vroege middeleeuwen maakte Buggenhout deel uit van het hertogdom Brabant en van de heerlijkheid van de Heren van Grimbergen.¹

In vergelijking met heel wat andere dorpen uit de streek is Buggenhout een vrij late stichting. De meest aantrekkelijke gronden lagen langs de Schelde en deze werden als eersten uitgebaat. Zo gaat de nabijgelegen kern van Baasrode waarschijnlijk terug tot de Frankische periode. Naast Baasrode kwam waarschijnlijk rond dezelfde periode de stichting van *Kuytelghem* tot stand. Deze plaats, vandaag bekend als de 'Ouden Briel', kan worden beschouwd als de oudste bewoningskern op Buggenhouts grondgebied.² Historisch gezien staat dit echter los van de ontwikkeling van Buggenhout zelf.

De stichting van de parochie Buggenhout dient te worden gezien als een Brabantse reactie op de expansiepolitiek van het graafschap Vlaanderen. Rond 1050 drong het Graafschap over de Dender en de Schelde en bedreigde zo de invloedssfeer van het Hertogdom Brabant. Onder impuls van de hertogen schonk de Graaf van Aarschot een aanzienlijk stuk grond aan de abdij van Affligem. Hierop werd de parochie Buggenhout gesticht, als een stevige Brabantse buffer tegen Vlaanderen. De oudste vermelding van deze stichting dateert uit 1125, maar dit betrof veeleer een bevestiging van een bestaande situatie. Ook de heren van Grimbergen behielden een groot deel van het feodale bezit van Buggenhout. Binnen het toen nog sterk beboste grondgebied van Buggenhout verwierf de abdij waarschijnlijk de interessantste gronden. De kern van dit domein bevond zich ter hoogte van de Sint-Niklaaskerk. Van hieruit werd het wilde gebied rondom het bos verder ontgonnen en in cultuur gebracht. Het hoogtepunt van deze ontginningen was

---

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Buggenhout, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121634> (geraadpleegd op 4 april 2017).

² VERBESSELT 1987, p. 19.

waarschijnlijk te situeren in de 13de eeuw. Op het einde van de 13de eeuw traden de dorpsheren (Van Grimbergen) meer op het voorplan.

Tijdens het ancien régime veranderde er bestuurlijk weinig in Buggenhout. Het grondgebied viel uiteen in twee heerlijkheden. Eén ervan behoorde sinds het einde van de 16de eeuw tot in 1765 aan het geslacht Bournonville uit Artois en droeg de naam Buggenhout-Bournonville (waar het huidige centrum van de gemeente zich situeert). Dit deel werd zelfs tot een prinsbisdom verheven in 1658. Het andere deel, Buggenhout-Grimbergen (gelokaliseerd in het gebied van de huidige gehuchten Opstal en Briel) behoorde tot het feodaal bezit van de Heren van Grimbergen en maakte deel uit van Brabant. De Franse Revolutie voegde de gemeente toe aan het Département de l'Escaut en zo verhuisde Buggenhout administratief naar Oost-Vlaanderen.¹ In 1837 werd de spoorweg Dendermonde-Mechelen dwars door het noorden van de gemeente getrokken. Aan de middeleeuwse landindeling veranderde er tot op het einde van de 19de eeuw erg weinig, waardoor het middeleeuwse landschap erg goed bewaard bleef (zie Figuur 7).²

Figuur 7: Kaart van het noordwesten van Buggenhout in 1690 (Ancien Terrier), met aanduiding van de kerk. De kaart toont de middeleeuwse percelering, die vandaag nog voor een grot deel intact is. (© Gemeentearchief Buggenhout)

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Buggenhout, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121634> (geraadpleegd op 4 april 2017).

² VERBESELT 1969, pp. 25 - 71.

4.1.2. Onderzoeksgebied Nieuwstraat

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het historisch hart van Buggenhout. Het landboek van 1690 toont de locatie op de rand van 'Wijk 2', die het hoofdgoed van de abdij van Affligem te Buggenhout omvatte. Hier waren de belangrijkste religieuze en wereldlijke instellingen gevestigd zoals de Drossaard, de griffier, de kerk, de pastorie, de brouwerij en het kasteel (zie Figuur 8).¹

Tijdens zijn jarenlange studie van de historische geografie in het historische Brabant wijdde historicus Jan Verbesselt verschillende studies aan de oudste evolutie van het Buggenhoutse grondgebied. Hierin wordt veelal gewezen op de atypische ontwikkeling van het Buggenhoutse dorpscentrum. De dorpsstraat vormde mogelijk reeds tijdens de volle middeleeuwen of vroeger de scheiding tussen 2 rechtsgebieden. Het dorp ontwikkelde zich rond het dorps-hof ten westen van de dorpsstraat. Ten oosten van deze straat zou dan het rechtsgebied van de kasteelheren hebben gelegen, waar later ook Affligem haar intrek nam. De manier waarop de kerk reeds in 1690 ietwat 'gewrongen' zat tussen grote blokken met belangrijke hoven lijkt erop te wijzen dat deze al aanwezig waren bij de bouw hiervan. De achteruitgeschoven locatie van de pastorie past ook in deze stelling. Omdat het bos toen nog bijna letterlijk tot onder de kerktoren reikte, was er in de buurt van het dorp mogelijk geen andere geschikte locatie voorhanden.

---

¹ Verbesselt, landschapsbeeld, p. 245.

Dat de kerk naar Sint-Niklaas werd genoemd kan erop wijzen dat er al in de 11de eeuw een kerkgebouw aanwezig was. In deze periode was de bewuste patroonhielige zeer populair. Tevens zou dit betekenen dat er zich op de huidige plaats al enkele tientallen jaren voor de schenking aan Affligem een kerkgebouw bevond.¹ Indien dit niet zo was, is het plausibel dat ze waarschijnlijk ten laatste in de loop van de 12de eeuw werd gesticht. Vanaf 1500 is de geschiedenis van de kerk beter gekend. In de Inventaris bouwkundig erfgoed is volgend overzicht opgenomen:

In 1769 werd op initiatief van de pastoor een nieuwe sacristie aan de zuidzijde van het koor gebouwd. Deze sacristie verving een oudere die zich aan de oostzijde van het kerkgebouw bevond. Een deel van de kosten werd betaald door de abdij van Affligem, als tiendeheffer van de parochie.

Op het einde van de 18de eeuw bleek de kerk echter te klein geworden voor het aangroeiende aantal gelovigen, zodat het volledige schip in 1781 vergroot werd op kosten van de abdij van Affligem. Het daarop volgende jaar kon de vernieuwde kerk reeds worden ingewijd. Bij deze werken werd de oude vieringtoren, die in 1601 hersteld was en in 1641 hertimmerd werd,

¹ Verbesselt, landschapsbeeld, p. 240-241.

*vervangen door de huidige westtoren in kalksteen. In 1807 werden de gewelven van het transept hersteld. De klokken in de toren dateren van na de Tweede Wereldoorlog. Het exterieur van de Sint-Niklaaskerk werd in 1958 gerestaureerd."*¹

Deze evolutie wordt ook onderschreven door het historische kaartmateriaal en de iconografie (zie Figuur 8).

Tot 1859 lag het gemeentelijk kerkhof rond de Sint-Niklaaskerk. Het nam het grootste deel van het huidige kerkplein in beslag. De Ferrariskaart (1777) toont een rechthoekig kerkhof waarin de St.-Niklaaskerk centraal lag (zie Figuur 9). Door de grote verschillen met de 19de eeuwse kaarten kunnen er vragen worden gesteld bij de nauwkeurigheid van de voorstelling op de Ferraris-kaart. De Atlas der buurtwegen geeft waarschijnlijk de enige duidelijke en betrouwbare voorstelling van het kerkhof (zie Figuur 10). De kaart werd opgemaakt enkele decennia voor de opgave van het kerkhof. Het is duidelijk te herkennen als perceel nr. 30, dat de kerk volledig omsloot. Naast de kerkstraat bevond zich de kerkhofmuur. Deze voorstelling bevestigt dat zone 2 (de rondgang rond de kerk) volledig binnen het kerkhof valt, maar dat zone 1 er niet toe behoorde. Gezien het feit dat het kerkhof zich vooral in zuidelijke en westelijke richting ontwikkelde is de kans klein dat het kerkhof zich ooit uitstreckte tot op de achterliggende percelen in het oosten. In 1859 werd een nieuw kerkhof in gebruik genomen buiten het dorpscentrum. Gedurende enkele jaren bleef het oude kerkhof nog bestaan. Deze situatie werd vastgelegd op de Popp-kaart (1860-1873) (zie Figuur 11). In 1873 werd het kerkhofperceel ten slotte bijna volledig herontwikkeld. Het huidige gemeentehuis werd gebouwd en het zuidelijk en westelijk deel van het perceel werden in gebruik genomen als kerk- en marktplein. De smalle kerkwegel werd verbreed en doorgetrokken, waardoor de Nieuwstraat ontstond.²

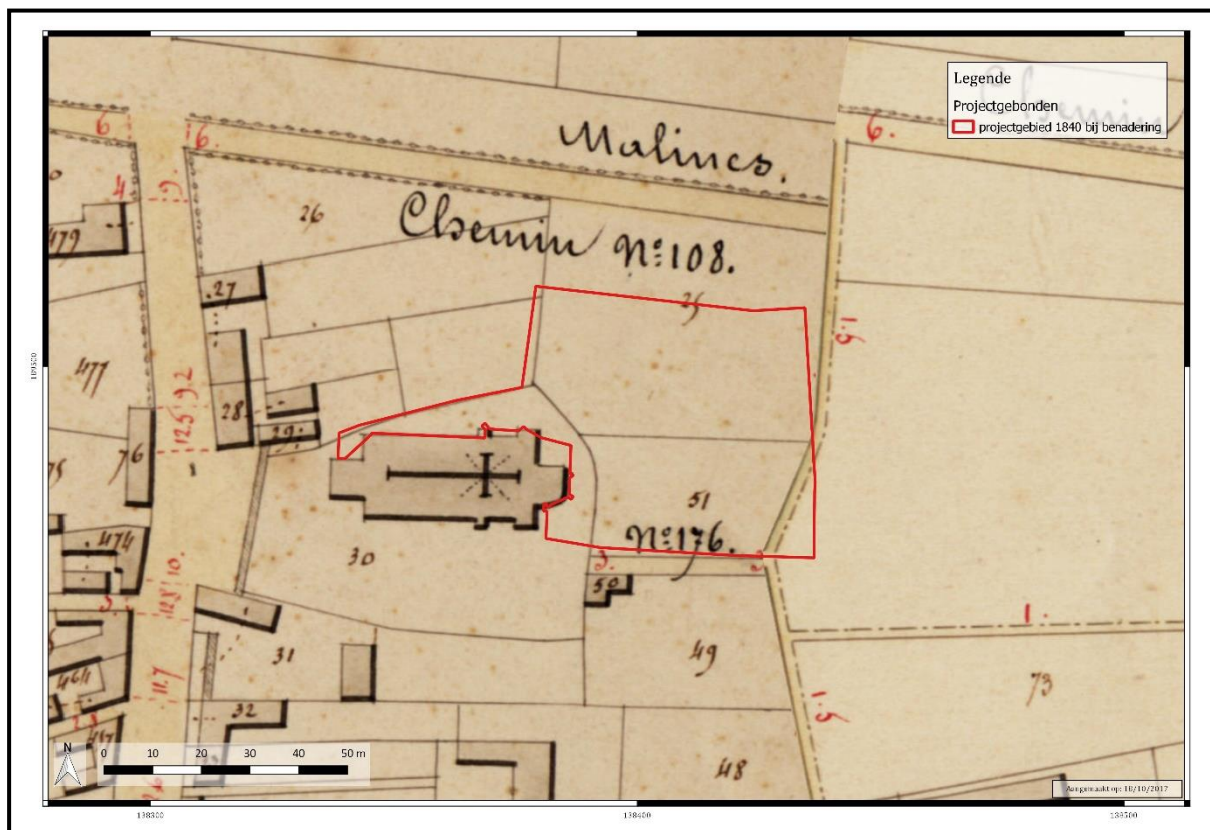
---

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016.

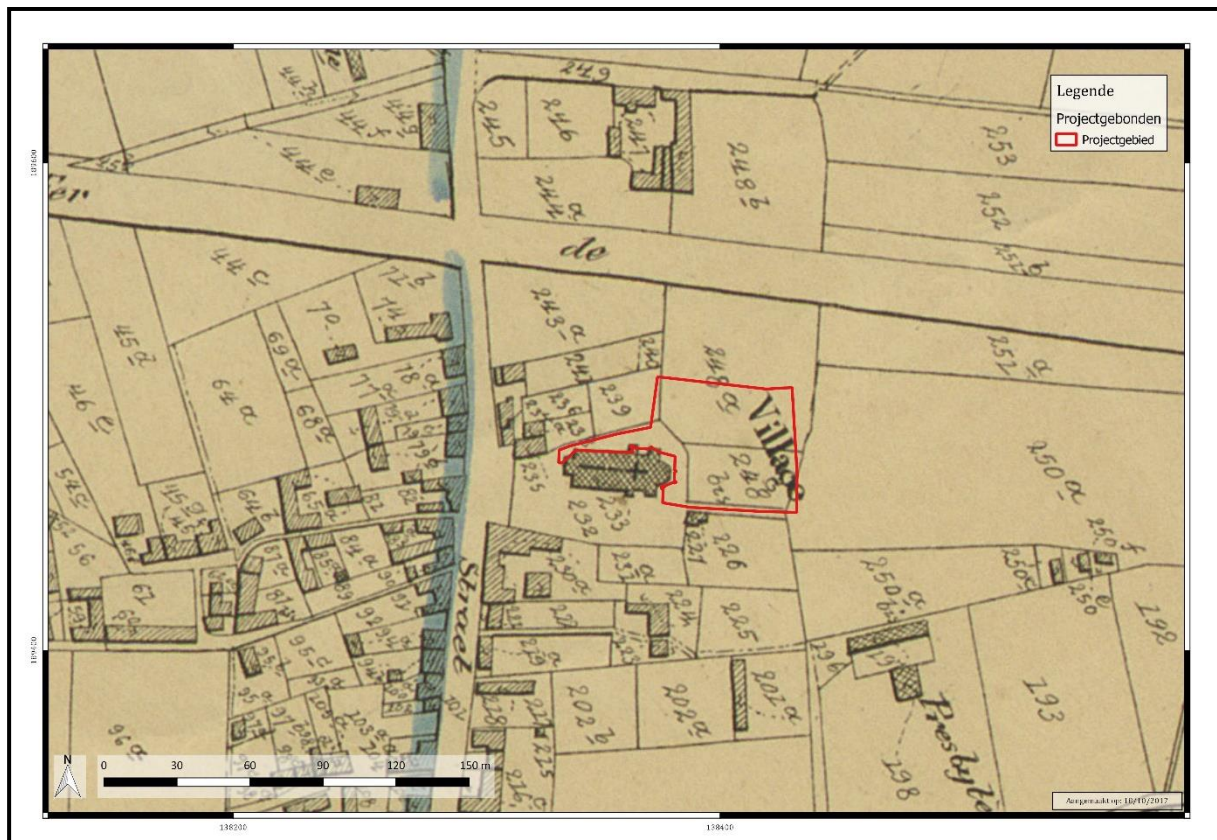
² Agentschap Onroerend Erfgoed 2017a, 2017b, 2017c.

Figuur 9: Projectgebied aangeduid op de kaart van Ferraris (1777) (©geopunt.be)

Figuur 10: Onderzoeksgebied aangeduid op de Atlas der buurtwegen (1840) (©geopunt.be)

Figuur 11: Het projectgebied aangeduid op de kaart van Popp (1860-1873) (©geopunt.be)

Tot zover de historische info rijkt was het achterliggende deel van het onderzoeksgebied (zone 1) zeer lang onbebouwd. Op de kaart van 1690 is te zien hoe dit gedeelte van het onderzoeksgebied deel uitmaakte van een smalle noord-zuid georiënteerde kavel die precies tot achter de kerk reikte (zie Figuur 8). De kavels langs de dorpsstraat lijken hiervan te zijn afgescheiden. Dit doet vermoeden dat het om de restant van een middeleeuwse kavel gaat, waarschijnlijk een onderdeel van het 'Meuninckxvelt'. Ook op de Ferrariskaart (1777) komt de vorm van deze kavel terug (zie Figuur 9). Op het noordelijk deel van dit perceel toont deze kaart een hoeve met bijgebouwen. Waarschijnlijk is deze voorstelling niet helemaal correct en bevond deze zich eerder op de hoek van de dorpsstraat en de spoorwegstraat.

Ook op de kaart van Popp (midden 19de eeuw) is de vorm van de kavel nog duidelijk zichtbaar (zie Figuur 11). Op dat moment was hij reeds in 2 delen gesplitst: 248a en 248bis. Kavel 248a werd nadien verder opgesplitst toen de bebouwing langs de spoorweg ontstond. Enkel het zuidelijk deel van de kavel werd bewaard als tuinzone. Op perceel 248bis verscheen rond de eeuwwisseling een woning (zie Figuur 12). Na de recente afbraak hiervan was dit perceel volledig in gebruik als parking.

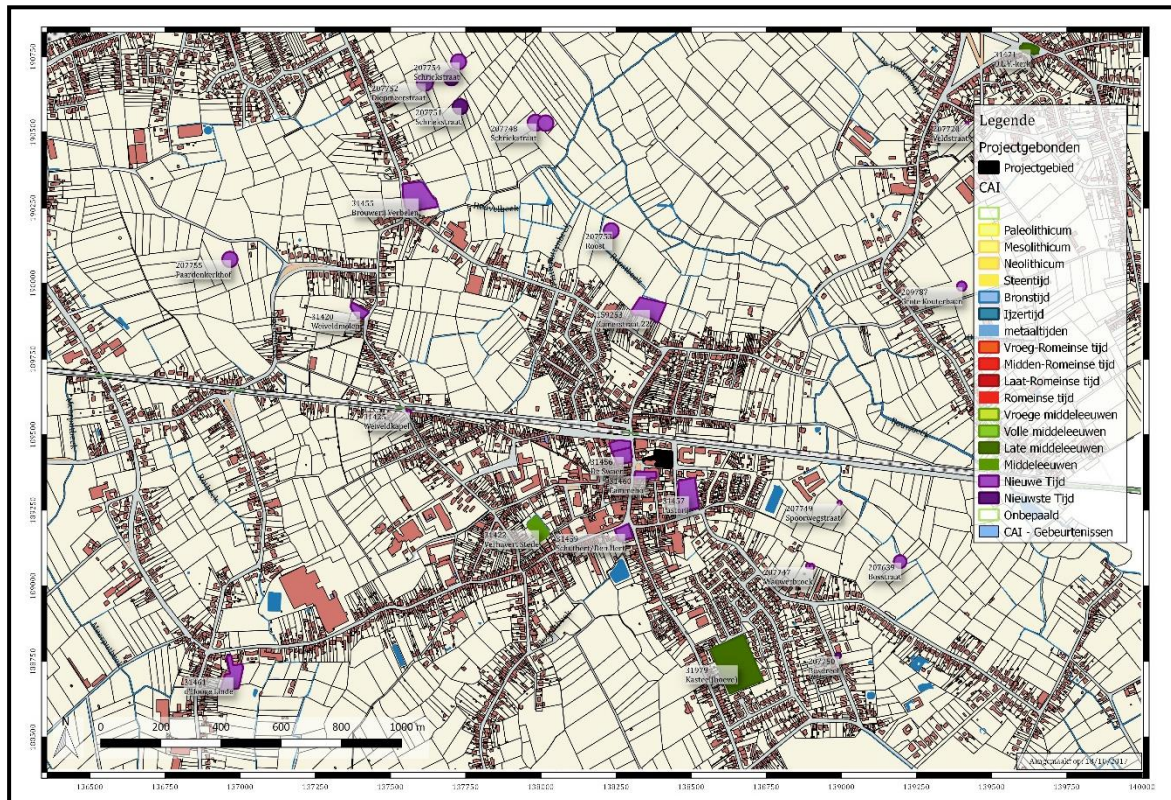
Figuur 12: Onderzoeksgebied geprojecteerd op een luchtfoto genomen tussen 1970 en 1990. (©geopunt.be)

4.2. Archeologische informatie

In de omgeving van het projectgebied zijn weinig of geen archeologische onderzoeken gebeurd (zie Figuur 13). In de centrale archeologische inventaris werden verschillende plaatsen aangeduid met een bijzonder archeologisch potentieel. Ondanks het duidelijke belang van Buggenhout vanaf de volle middeleeuwen zijn in de buurt van het centrum slechts 2 middeleeuwse entiteiten gekarteerd. In de Maricolenweg bevindt zich tenslotte de 'Kruisveldstede'. Vandaag staat de naam voor een landhuis uit 1660 dat in 1750 voorzien werd van een gracht. Op het domein richtte de abdij van Affligem in de 12de eeuw een curia met kapel op, die evolueerde tot abdijhoeve. (CAI 31422). Iets ten zuiden van het centrum bevond zich het heerlijke kasteeldomein. mogelijk ging het om een structuur met opper- en neerhof, waarbij het complex vanaf de late middeleeuwen evolueerde op het neerhof. Deze site met walgracht wordt vermeld in 1271 maar heeft naar alle waarschijnlijkheid een volmiddeleeuwse oorsprong (CAI 31979).

De andere gekende sites op de CAI staan gecatalogeerd onder 'Nieuwe Tijd'. Een aanzienlijk aantal heeft met enige waarschijnlijkheid echter ook een volmiddeleeuwse oorsprong. Net ten zuiden van de kerk bevinden zich onder het kerkplein de restanten van het 'Cammelhof' (CAI 31460), waarvan de 16de eeuwse oorsprong vaststaat. Volgens

de theorie van Verbesselt (zie supra) zou dit gebouw zeker kunnen teruggaan op een volmiddeleeuwse voorganger. Hetzelfde geldt voor de pastorie (CAI 31457).

Figuur 13: De omgeving van het onderzoeksgebied met aanduiding van de items uit de CAI.

Verder bevinden zich in de dorpskern nog het 'Cammelhof' (CAI 31460), brouwerij 'De Swaen' (CAI 31456) en de hofstede/brouwerij 'Schutbert' (CAI 31459). De originele gebouwen, waarvan de origine telkens zeker tot de 16de eeuw te achterhalen viel, verdwenen reeds in de 18de of 19de eeuw.

Over de evolutie van het bodemarchief binnen het projectgebied was voor de aanvang van het project weinig geweten. Er was geen reden om ervan uit te gaan dat het kerkhof rond de kerk (zone 2) ooit gesaneerd was geweest. Ook in de tuinzone op het achterliggende perceel 236F0 was geen historische verstoring te verwachten. Dit lag enigszins anders voor perceel 248R0, dat volledig bebouwd was geweest. Hier werd de verstoringsgraad dermate hoog ingeschat dat het perceel volledig uit het verdere onderzoek werd geweerd.

5. GEPLANDE WERKEN¹

Rondom de Sint-Niklaaskerk plant de gemeente Buggenhout de heraanleg van de bestaande verhardingen en de creatie van een nieuw plein (zie Figuur 14). Hiervoor zal de omgeving drastische veranderingen ondergaan. Niet alleen zal de verharding worden vervangen, ook zullen alle gebouwen en muren worden afgebroken en worden nieuwe nutsleidingen geïnstalleerd.

Het archeologisch onderzoek is enkel van toepassing op de werken die ten noorden en ten oosten van de kerk zijn gepland. Wat de geplande werken betreft kan dit gebied worden opgesplitst in 2 delen: het voormalige kerkhof en de achterliggende percelen.

5.1 Voormalig kerkhof

Dit gebied komt overeen met het gedeelte van het archeologisch onderzoeksgebied dat werd aangeduid als 'zone 2'. De bestaande verharding zal worden verwijderd. Daarna wordt de oppervlakte van 521m² heraangelegd in grijze betonstraatstenen. De geplande verharding zal een bodemingreep teweegbrengen van 0,30m tegenover het huidige maaiveld. Over deze diepte wordt de huidige verharding en onderliggende lagen weggegraven en vervangen door een pakket dat bestaat uit 17cm schraal beton, 3cm granulaat en tenslotte de straatstenen met een dikte van 0,10m. In het noorden wordt tegen de kerkhofmuur de bestaande nutsleiding vervangen. Dit zal geen bijkomende verstoringen met zich meebrengen.

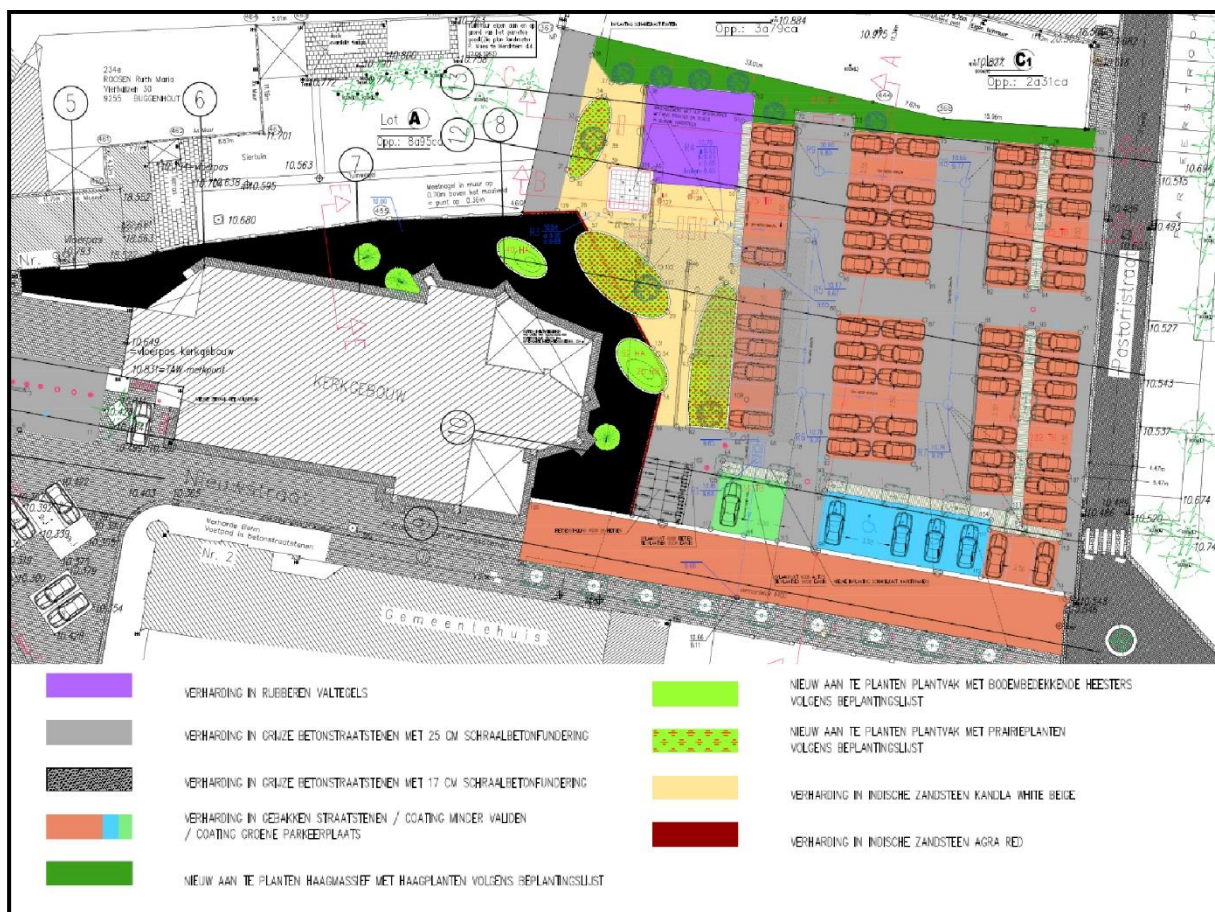
5.2 Achterliggende percelen ten oosten van de kerk

Dit gebied komt overeen met het gedeelte van het archeologisch onderzoeksgebied dat werd aangeduid als 'zone 1'. De percelen tussen het voormalige kerkhof, de Nieuwstraat en de Pastorijstraat krijgen een nieuwe functie als plein en parking. Het grootste deel hiervan wordt aangelegd in grijze betonstraatstenen. De parkeerplaatsen worden afgewerkt met gebakken straatstenen. Hiervoor zal een pakket van 0,63m diep worden uitgegraven. Tussen de parking en het voormalige kerkhof wordt een zone geplaveid met Indische zandsteen. Tevens worden verschillende plantvakken en een speelzone met valtegels voorzien. Hier zal de bodemverstoring 0,64m bedragen.

Ter hoogte van deze plaats wordt ook een infiltratiebekken voorzien van 234m² groot, dat voor een bodemverstoring van 1m diep zal zorgen. Over deze hele zone wordt een netwerk van afvoerleidingen voorzien die plaatselijke verstoringen tot 1m diepte zullen teweegbrengen.

---

¹ Informatie aangeleverd door de opdrachtgever op 20/12/2016

Figuur 14: ontworpen toestand

6. ONDERZOEKSMETHODE

6.1. Algemeen

6.1.1. Vraagstelling¹

Doel van de prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen).

Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke bodemopbouw is tijdens het vooronderzoek vastgesteld? Is deze bodemopbouw over het hele terrein gelijkaardig of zijn er lokale verschillen? Op basis van welke bodemvormende factoren en/of processen kunnen de lokale bodemgenese en in voorkomend geval lokale variaties verklaard worden? Welke impact hebben bodemvormende factoren en/of processen gehad op het bewaringspotentieel of de bewaringstoestand van archeologisch erfgoed?
- Is er een archeologisch bodemarchief aanwezig ten westen van de kerk. Wat is de bewaringstoestand, de bewaringsdiepte, de aard en de omvang van dit bodemarchief?
- Zijn er sporen van het vroegere kerkhof bewaard? In welke mate werd het kerkhof geruimd? Bevinden er zich verschillende begravingsniveaus? Welke inschatting kan gemaakt worden inzake ouderdom van de begravingsniveaus?
- Zijn er directe en/of indirecte sporen (V.b. bouwmaterialen) van de voorganger van de huidige kerk bewaard. Zo ja dewelke? Kunnen er bouwfases onderscheiden worden en hoe kunnen deze fases gedateerd worden?
- Kan er een inschatting gemaakt worden van de omvang van het voormalige kerkhof incl. afbakening van de kerkhofmu(ur)(en)?
- Wat is de geschatte begravingsdensiteit uitgedrukt in minimum aantal individuen per oppervlakte?
- Hoe is de preservatie en de volledigheid van de skeletten en de aanverwante sporen?

---

¹ S.n., 2016.

- Betreft het begravingen in volle grond, kisten, bekiste grafkuil, grafkelders?
- Wat is de impact van de geplande (deel)ingrepen op het archeologisch bodemarchief t.h.v. de Pastorijsstraat?
- Welke maatregelen kunnen genomen worden om deze impact te vermijden of te milderen?
- Indien behoud in situ technisch of planmatig niet haalbaar is, hoe kan een vervolgonderzoek ingeschat worden qua oppervlakte, tijdsbesteding en personeelsbezetting? Zijn er specifieke aandachtspunten?

6.1.2. Randvoorwaarden

In zone 2 (rond de kerk) werden volgens de BVS 2 proefsleuven voorzien. Met het oog op het behoud van de bestaande verharding werd deze aanpak in beperkte mate bijgestuurd. Er werd gekozen om 3 werkputten met een kleinere oppervlakte te verspreiden over enkele groenzones rond de kerk, waar zich geen verharding bevond. Deze afwijking werd vooraf ter akkoord voorgelegd aan alle betrokken partijen.

6.2. Beschrijving

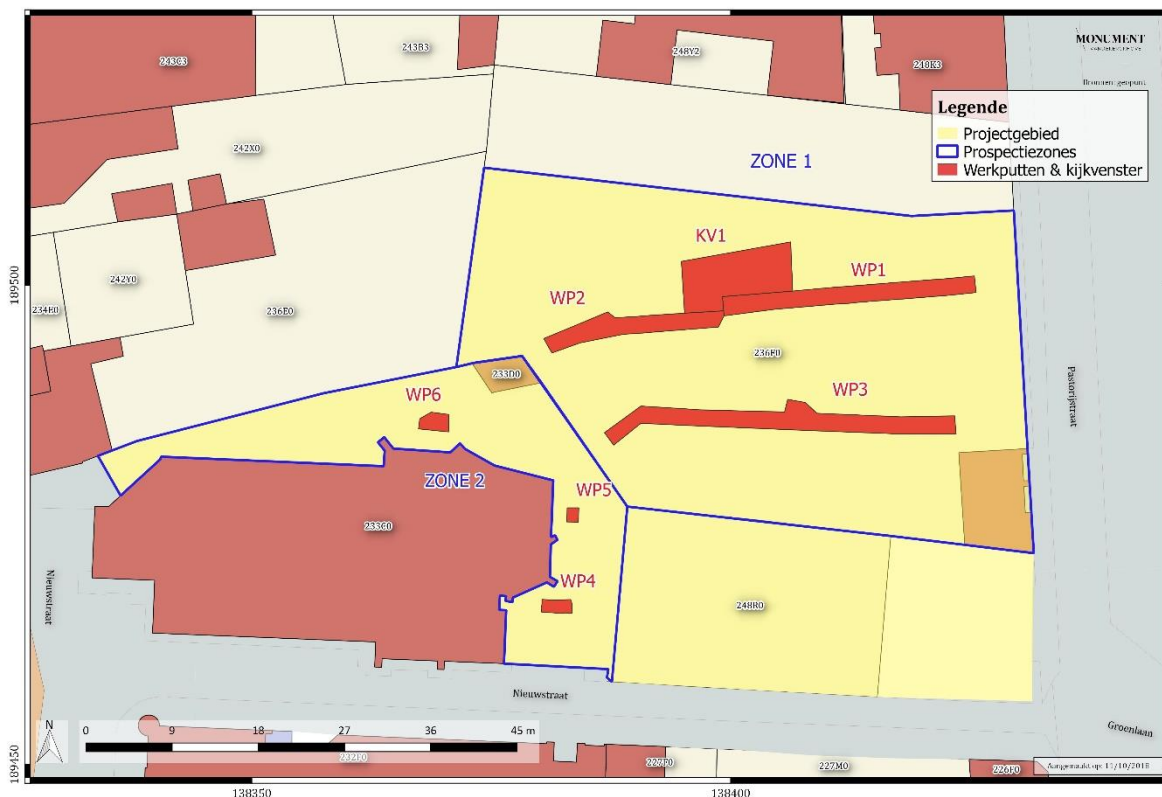
6.2.1. Voorbereiding

Op donderdag 22 september 2016 werd een startvergadering gehouden waarbij de praktische zaken en de verdere voortgang van het onderzoek werden besproken. De afwijkingen van het oorspronkelijke sleuvenplan werden hierbij door alle betrokken partijen goedgekeurd.

6.2.2. Veldwerk

Om tot een correcte inschatting te komen van het archeologisch potentieel van het terrein werden

Het gebied dat archeologisch werd onderzocht had een oppervlakte van 2323m². In totaal werd bij het proefsleuvenonderzoek 9,5% (219m²) van het terrein opengelegd. Op basis van het verwachtingspatroon en de onderzoekstrategie werd het prospectiegebied onderverdeeld in 2 zones (zie Figuur 15).

Figuur 15: situering van de prospectiezones, de werkputten en het kijkvenster

Perceel 233D0 werd aangeduid als **zone 1**. Alle historische en archeologische indicatoren wezen hier op een landelijk verwachtingspatroon. Mogelijke archeologische sporen werden op geringe diepte verwacht met een eenvoudige stratigrafische samenhang. Daarom werd gekozen voor een propsectie door middel van doorlopende proefsleuven. Deze werden op zo'n manier ingeplant dat alle delen van het terrein aan een archeologische steekproef werden onderworpen. Concreet werden er 3 sleuven aangelegd van 2m breed die werden aangeduid als 'werkputten'. Ter hoogte van werkput 2 werd een kijkvenster aangelegd om de aanwezige sporen correct te kunnen inschatten. Onderstaande tabel geeft de relevante oppervlaktes weer:

werkput 1	47,10m ²
werkput 2	34,44m ²
werkput 3	68,38m ²
kijkvenster 1	58,17m ²

Het voormalige kerkhof ten noorden en oosten van de kerk (perceel 233D0) werd aangeduid als **zone 2**. De bijzondere voorwaarden opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed voorzagen hier in 2 sleuven van ca. 2x4m, respectievelijk ten oosten en ten zuiden van het koor.¹ In samenspraak met alle betrokken partijen werd hier om praktische reden van afgeweken. Ten einde de bestaande verharding zo min mogelijk te beschadigen werd gekozen om deze enkel ten zuiden van het koor (werkput 4) te verwijderen. Elders werden kleinere werkputten voorzien in bestaande groenzones (werkput 4&5). De oppervlakte die aldus werd onderzocht bedroeg 11,28m². Dit was minder dan hetgeen oorspronkelijk werd opgelegd, doch ruim voldoende om tot een correcte archeologische inschatting te komen. Onderstaande tabel geeft de relevante oppervlaktes weer:

werkput 4	4,27m ²
werkput 5	1,79m ²
werkput 6	5,22m ²

Voor het afgraven werd gebruik gemaakt van een rupskraan met een platte graafbak van 1,80m breed in zone 1. Voor zone 2 werd gebruik gemaakt van een kleinere machine. De bodem werd afgegraven tot op het archeologisch relevante niveau, waar de sporen zichtbaar werden. Dit gebeurde steeds onder begeleiding van de leidinggevende

---

¹ Gemeente Buggenhout 2016, p. 24.

archeoloog om te verzekeren dat de juiste diepte werd bekomen. Onmiddellijk na het uitgraven werden de sporen opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven in een databasesysteem, waarna het grondplan kon worden geregistreerd door middel van een gps toestel in Lambert72 coördinaten. Een aantal sporen werd gecoupeerd om een beter zicht te krijgen op hun opbouw. De profielen van de coupes werden eveneens gefotografeerd, beschreven en getekend op schaal 1:20. Teneinde een goed beeld te krijgen op de bodemopbouw werden in totaal 20 wandprofielen in 12 sleuven schoongemaakt, gefotografeerd, beschreven en ingetekend op schaal 1:20. Alle vondsten werden gerecupereerd per context en in een vondstenzakje gestoken samen met een vondstenkaartje.

Het veldwerk kon in goede weersomstandigheden gebeuren.

Op 27 december 2017 werd een bezoek gebracht aan het projectgebied nadat de belangrijkste geplande graafwerken ten oosten van de kerk waren uitgevoerd. Er konden nog enkele bijkomende observaties worden gedaan die tevens werden meegenomen in dit verslag.

6.2.3. Vondstverwerking en rapportage

Na het veldwerk werd van start gegaan met de vondstverwerking en de rapportage volgens de vastgelegde richtlijnen. Voor de registratie van de sporen en het benoemen van de foto's werd de code BUNI16 (**B**Uggenhout – **N**ieuwstraat **2016**) gebruikt.

De foto's, de spoorformulieren, de vondsten en de tekeningen werden samengebracht en kunnen digitaal geraadpleegd worden op volgende internetlink: <https://apps.monument.be/web/monument/archeologie>. De vondsten werden gewassen, gedroogd en verpakt volgens de regels van de kunst. Vervolgens werd overgegaan tot het digitaliseren van de grondplannen, de profielen en enkele coupetekeningen met behulp van de programma's Autocad en Illustrator. Als laatste werd het rapport geschreven.

7. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN

7.1. Zone 1

7.1.1. Bodemopbouw en stratigrafie

De bodemopbouw op het onderzoeksterrein bestond uit een ca. 20 à 30cm dikke ploeglaag met daaronder een 30cm dikke, vrij homogene, bruine B-horizont die de ongestoorde C-horizont afdekte. (zie Figuur 16)

De moederbodem bestond uit droog, licht grijs-bruin zand. Waar voordien sterke begroeiïng had gestaan werd een 30-tal centimeter dikke uitlogingshorizont met daaronder een sterk roestbruin-gekleurde C-horizont aangetroffen. (zie Figuur 17).

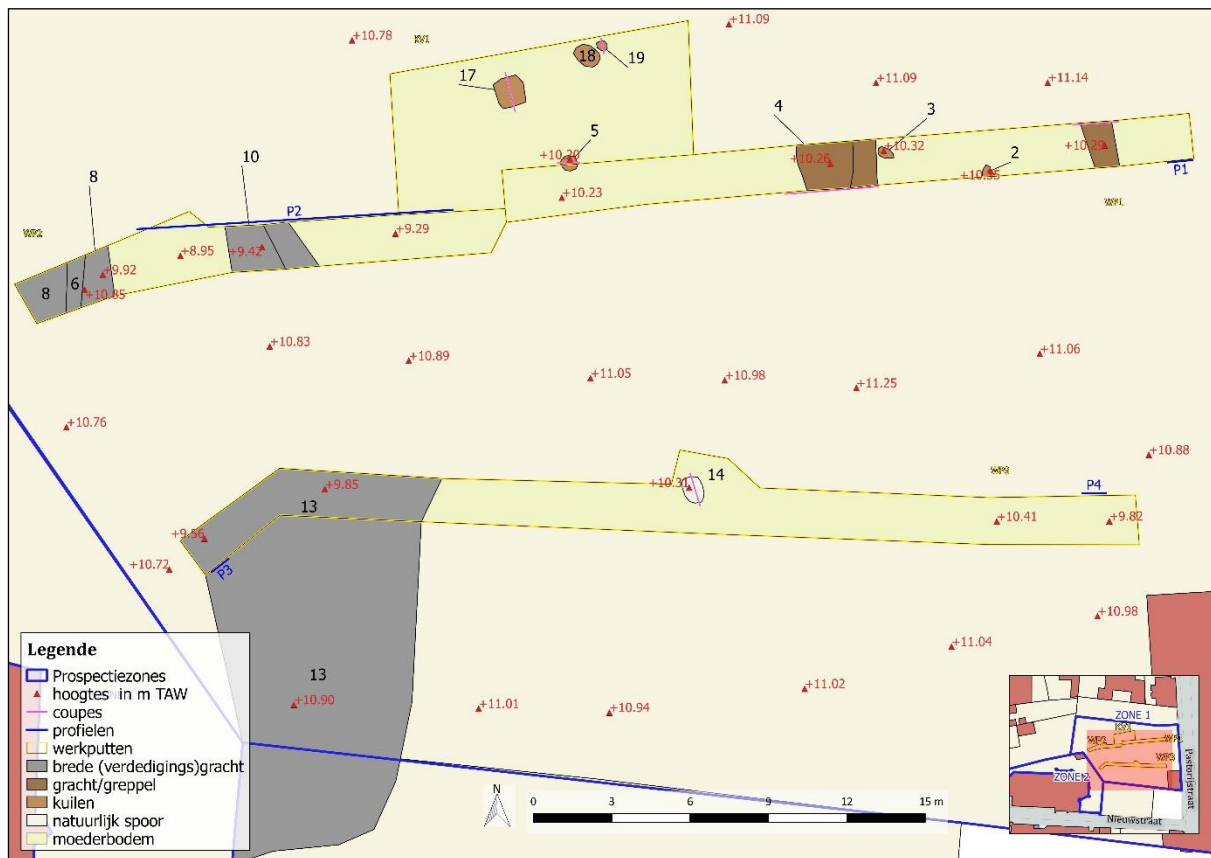

Figuur 16: Zicht op representatieve bodemprofielen in zone 1.

Figuur 17: Zicht op werkput 3 met op de achtergrond de Sint-Niklaaskerk. De zware doorworteling van de droge zandbodem is duidelijk zichtbaar.

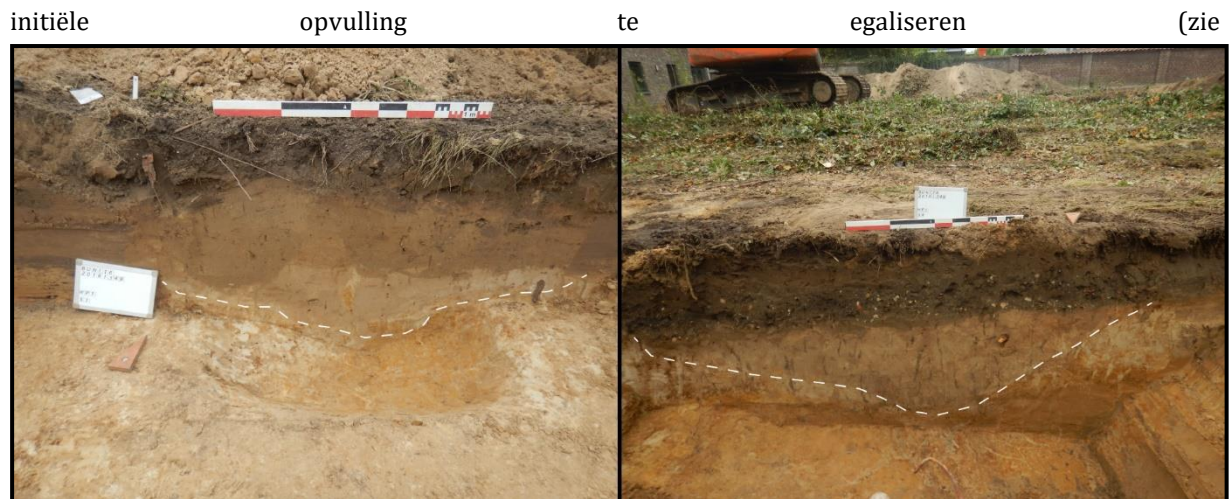
7.1.2. Resultaten

Figuur 18: overzicht van de sporen in zone 1

7.1.2.1. Grachten/greppels

In de werkput 1 konden 2 duidelijk afgeleide, N-Z georiënteerde grachten of greppels worden geregistreerd, respectievelijk de sporen S1 en S4 (zie Figuur 19). S1 was ongeveer 1m breed en bleek in coupe een komvormig profiel te hebben dat tot 0,90m onder het maaiveld reikte. S4 was met 2,70m een heel stuk breder en had een meer uitgesproken profiel met centrale verdieping. Dit spoor reikte tot 1,24m onder het maaiveld. Ter hoogte van S4 bevatte de onderkant van de ploeglaag een opvallende concentratie compact baksteen- en kalkmortelpuin. Het lijkt erop dat dit werd aangebracht om de nazakking van de

Figuur 20). Het vervolg van de grachten in werkput 3 kon niet worden waargenomen. Mogelijk was dit het gevolg van de plaatselijke degradatie door veelvuldige wortelgroei in de droge zandbodem.

Figuur 19: Zicht op grachten/greppels S1 en S4 in werkput 1.

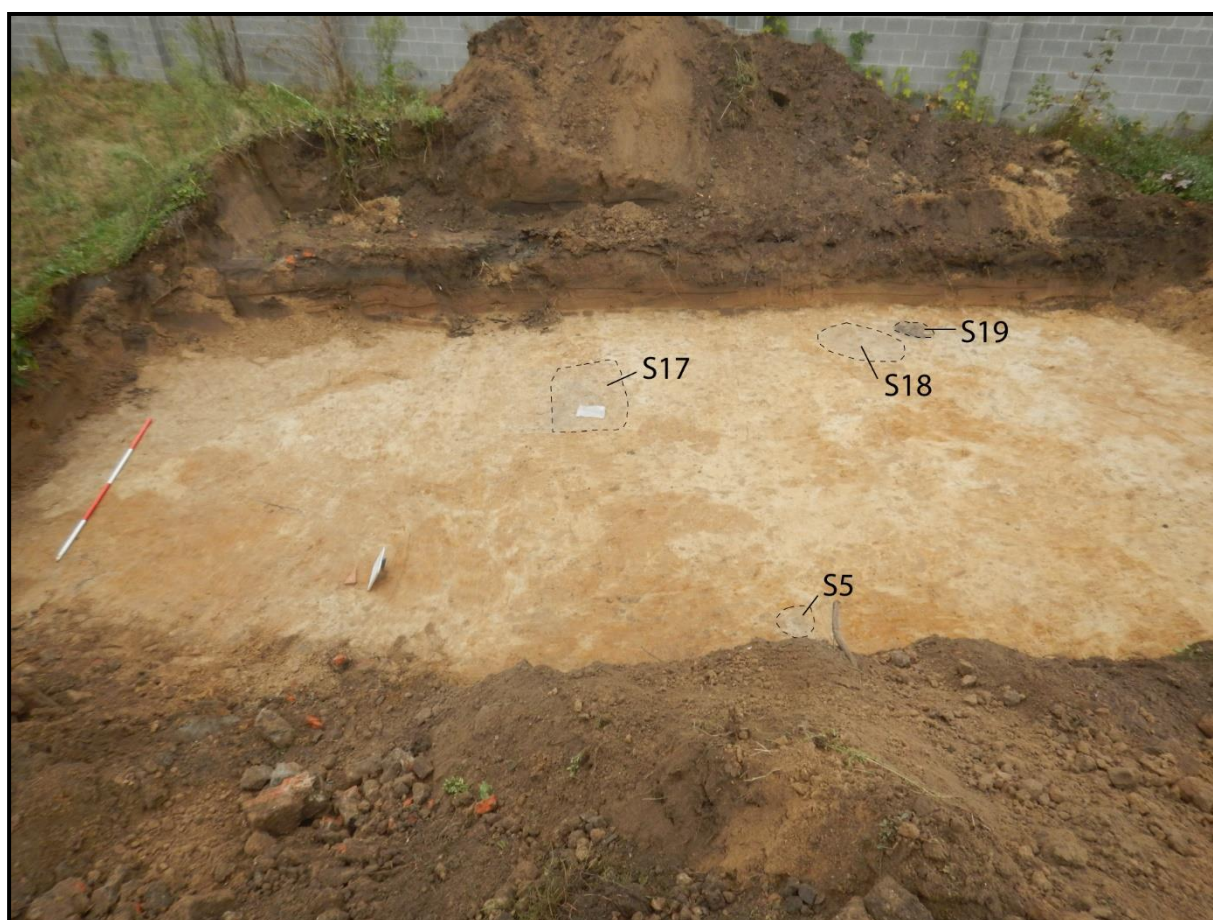

Figuur 20: Coupes op S1 (links) en S4 (rechts).

7.1.2.2. Kuilen

Verspreid over sleuven 1 en 3 werden 4 kuilen geregistreerd. Deze waren eerder bescheiden in afmeting. Kuilen S2 en S3 leken qua vorm en vulling weinig interessant. Kuilen S14 en S5 werden voor verder onderzoek weerhouden. S14 bleek in coupe quasi zeker een spoor van natuurlijke origine te zijn.

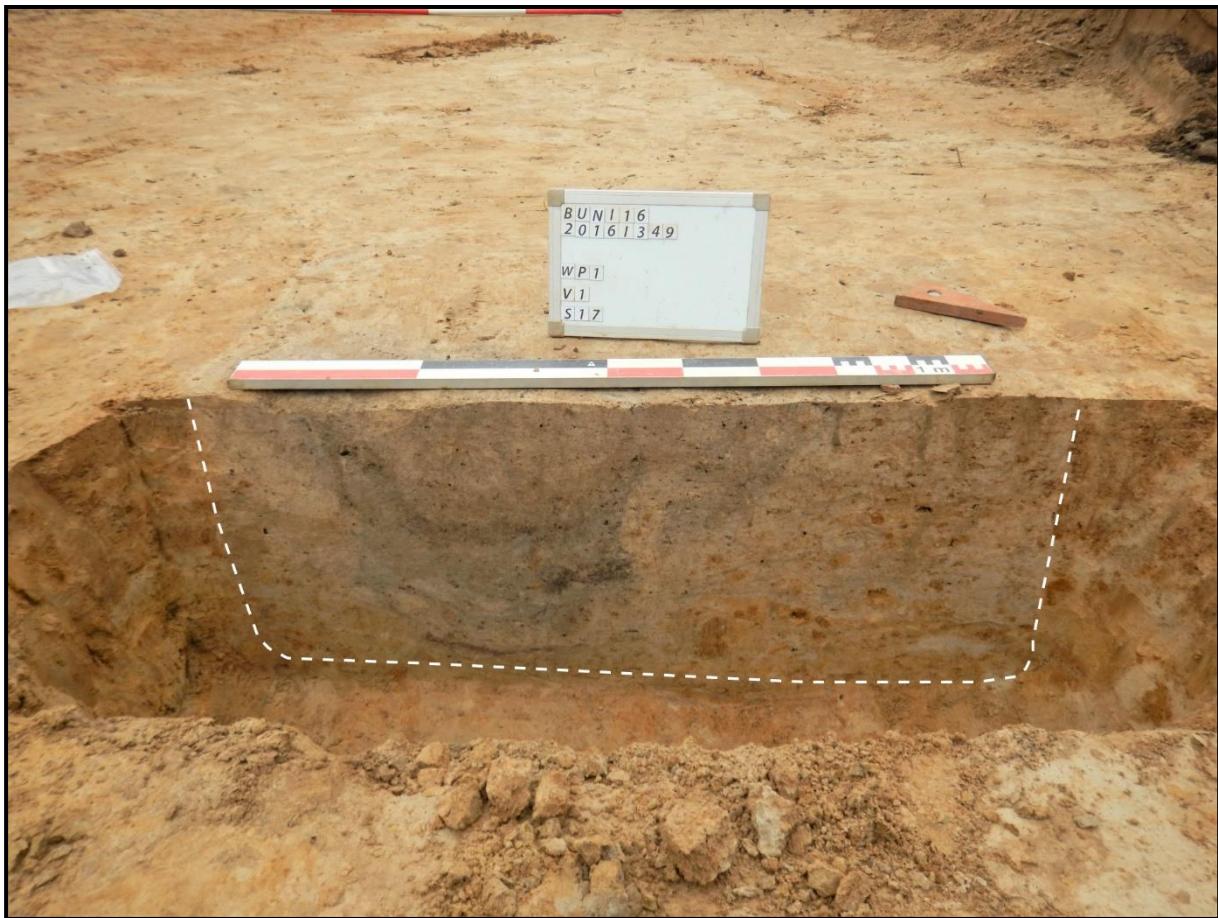
In het westen van werkput 1 werd S5 geregistreerd. De aanwezigheid van houtskool en de diameter van 0,60m werden gezien als indicatoren voor het mogelijke archeologische belang (zie Figuur 22, **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). In coupe bleek het spoor slechts 10cm diep bewaard, waardoor een mogelijke functie als paalkuil niet kon worden aangetoond. In het aangrenzende kijkvenster (KV1) werden nog 3 kuilen aangetroffen. Vanwege de donkere vulling met veel houtskool sprong kuil S19 onmiddellijk in het oog. Het 0,40m brede spoor bleek echter opnieuw vrij ondiep (12cm) te zijn bewaard. S18 bevatte geen houtskool en werd niet weerhouden voor onderzoek in coupe. S17 was met een breedte van 1,14m de grootste kuil die in zone 1 werd aangetroffen. Ook dit spoor bevond zich in het kijkvenster en in de nabijheid van S5 en S13. In coupe bleek het om een 0,40m diepe kuil met rechte wanden en vlakke bodem te gaan. Zowel de kern (S23) als de omliggende vulling (S24) hadden een lichtgrijs-bruine kleur en bevatten vrij veel houtskool (zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Op basis van het aangetroffen reducerend gebakken aardewerk kan dit spoor in de volle of late middeleeuwen gedateerd worden.

Figuur 21: Zicht op kijkvenster 1 met aanduiding van de verschillende kuilen.

Figuur 22: Overzicht van houtschoolhoudende kuilen met geringe diameter.

Figuur 23: Zicht op S17 in coupe.

6.1.2.3. Brede grachtstructuur

De aanwezigheid van een brede, opgevulde grachtstructuur in het westen van zone 1 was zonder meer opvallend en onverwacht (zie Figuur 24 en Figuur 24). Aan de onderkant van dit spoor waren sporen van uitgraving te zien, wat erop wijst dat het om een kunstmatige structuur gaat. De opvullingslagen werden zowel in werkput 2 (S10) als in het westen van werkput 3 (S13) aangetroffen. Daarnaast kon ook na de afgraving in functie van de geplande werken het verloop buiten de prospectiezones worden vastgesteld (zie Figuur 26). Binnen zone 1 kan gesteld worden dat dit spoor in vlak minstens 30m lang en 15m breed was. Op het maaiveld moeten de afmetingen minstens 40x20à25m zijn geweest. Deze afmetingen en de positie op de grens van het dorpscentrum doen denken aan een structuur met een defensieve functie.

In werkput 2 werd over een lengte van 12m het profielverloop van dit spoor onderzocht (profiel 2). Op het laagste punt bereikte de gracht een diepte van 1,5m onder het maaiveld (+9,04m TAW). De onderste vulling (S11) bestond uit bruin tot centraal eerder grijs zand. De gelaagde opvulling bevatte vrij weinig spikkels houtskool. Deze laag van zo'n

0,20 tot 0,40m dik vormde zich door inspoeling en de ophoping van organisch materiaal wanneer de structuur open lag in het landschap. Aan de bovenkant van deze laag waren opnieuw sporen van uitgraving te zien, wat erop wijst dat ze bij tijd opnieuw werd uitgediept en onderhouden. Bij de opvulling werd de gracht centraal afgedekt met een 0,50 dik pakket van verspit moederbodemmateriaal dat elders werd opgedolven (S9). De ondiepe kom die in het landschap achterbleef werd opgevuld met bruinig zand (S8). In de bovenste 0,54m hiervan vormde zich een nieuwe cultuurlaag (huidige Ap-horizont en S7). Onder de gracht was de bodem over ongeveer 0,10m sterk uitgelooft. Op basis van het aangetroffen aardewerk kan de uitgraving waarschijnlijk in de volle middeleeuwen worden gedateerd.

Figuur 24: Zicht op het profiel van de gracht in werkput 2 (profiel 2)

Figuur 25: Detail van het grachtprofiel met aanduiding van de belangrijkste lagen (profiel 2).

Figuur 26: zicht op de grachtstructuur na de afgraving in functie van de geplande werken

7.1.2.3. Verstoring

Centraal in zone 1 bevond zich een verstoring als gevolg van een fontein die hier aanwezig was. Deze verstoring werd vastgesteld in het westen van werkput 1 en het oosten van werkput 2. In werkput 2 beperkt de verstoring zich tot de ploeglaag. In werkput 1 was over ongeveer 6m² het volledige grondvlak verstoord. Er kan worden verwacht dat de verstoring beperkt bleef tot de onmiddellijke nabijheid van het westen van sleuf 1.

7.2. Zone 2

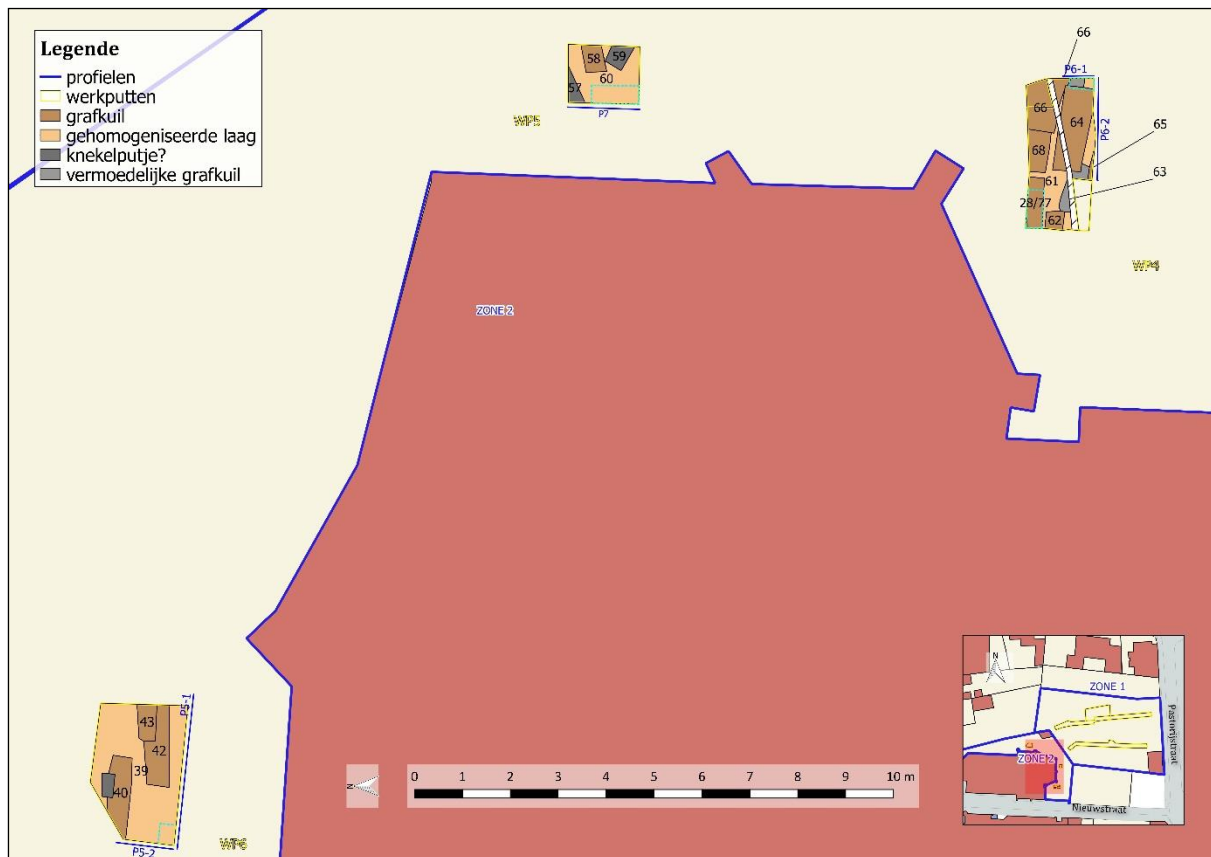
7.2.1. Bodemopbouw en stratigrafie

De bodemopbouw en stratigrafie van zone 2 waren van een heel andere aard dan deze in zone 1. Waar zone 1 een typisch landelijk profiel heeft, toonde zone 2 een complexere gelaagdheid. Het leidt geen twijfel dat het intense gebruik van het kerkhof dat zich hier bevond aan de basis hiervan ligt.

In werkputten 4 & 6 werd de moederbodem bereikt op een diepte van +9,57m TAW, respectievelijk op 1,40 en 1,30m onder het maaiveld. In werkput 5 werd de moederbodem niet bereikt.

Het archeologisch pakket waarin de sporen duidelijk zichtbaar zijn is 0,90 tot 1,10m dik. De bovenkant van dit pakket bevindt zich tussen 0,30 en 0,40m onder het maaiveld. (+10,67m TAW in werkput 4, +10,10m TAW in werkput 6). In de bovenste 0,20m van het archeologisch pakket was de grond in aanzienlijke mate gehomogeniseerd en waren de archeologische sporen moeilijk waarneembaar. De bovenste 0,30m van de stratigrafie bestaat uit een 0,10m dikke klinkerverharding met onderliggend zandbed van 0,20m dik. In de plantvakken bestaat de bovenste 0,40m uit volledig homogene en sterk doorwortelde teelaarde.

7.2.2. Resultaten

Figuur 27: overzicht van de werkputten in zone 2 (laagste vlakken) met begravingen

7.2.2.1. Werkput 4

De inplanting van deze werkput op de site van het historische kerkhof vertaalde zich duidelijk in de opgravingsresultaten. Enkele grafkuilen waren reeds vaag zichtbaar op niveau van vlak 1, op ca. +10,63m TAW (0,30m onder het maaiveld). Duidelijke vaststellingen konden worden gedaan op niveau van vlak 2, tussen +9,87m en +10,07m TAW (ongeveer 0,90m onder het maaiveld). Hier kon worden vastgesteld dat zich op deze plaats de graven van 7 individuen bevonden.

De moederbodem werd aangetroffen op +9,57m TAW (1,40m onder het maaiveld). Op deze hoogte werd ook de aanzet van de oudste sporen aangetroffen. Het ging om 2 kuilen (S78 en S79) met bruinig grijze, homogene vulling (zie Figuur 28). De kuilen werden vastgesteld in het profiel van de dieptesondering (profiel 6-1). Het onderzoeksvenster was dan ook zo beperkt dat er over de aard van deze sporen geen verdere uitspraak kan worden gedaan.

Boven deze sporen bevond zich een sterk gehomogeniseerde laag S61 die een dikte had van 0,20 tot 0,50m. Deze bevatte naast een mengeling van bruinig zand en moederbodemmateriaal nogal wat spikkels en brokjes houtskool, baksteen en kalkmortel. Ze werd verspreid over de werkput aangetroffen.

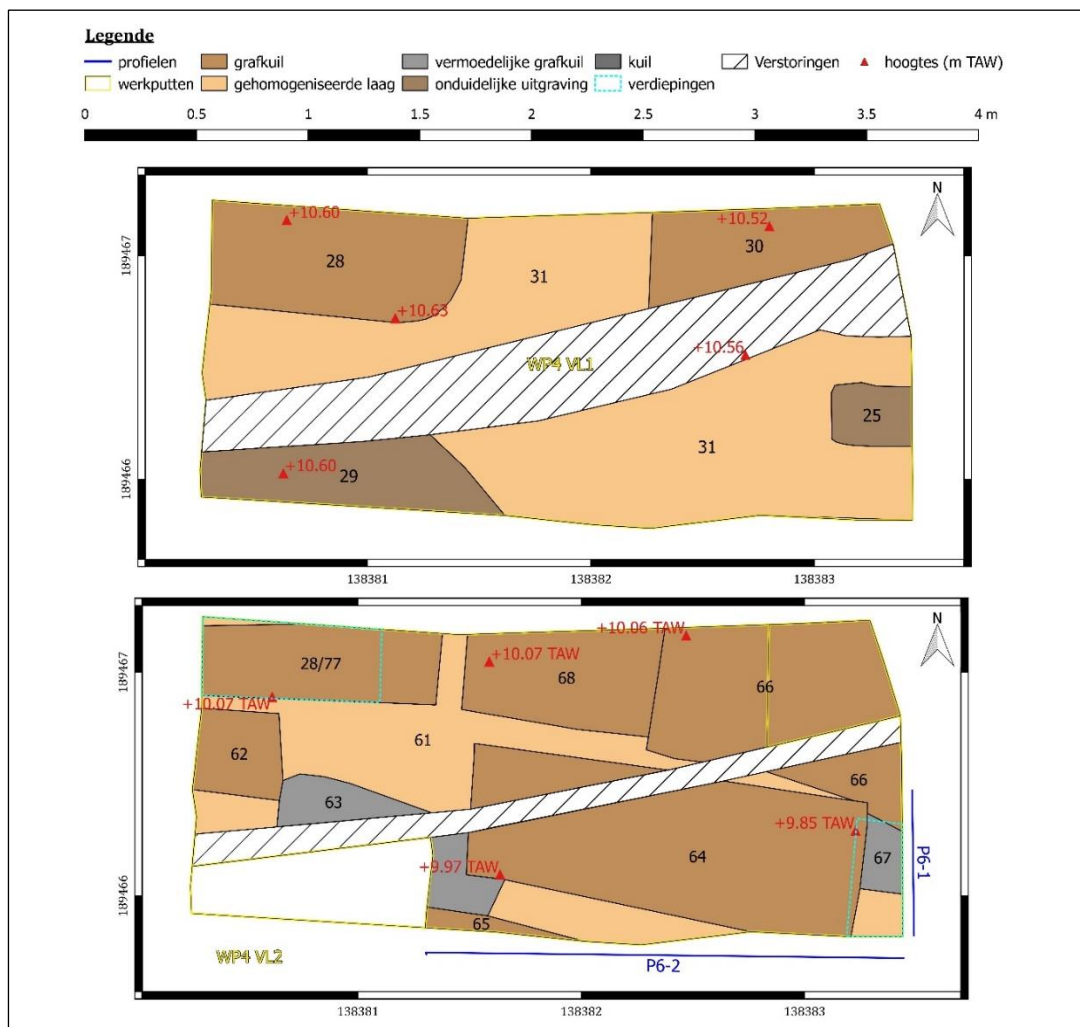

Figuur 28: zicht op profiel 6-1 (werkput 4) met aanduiding van de oudste sporen

In S61 waren op 0,90m onder het maaiveld (ca. +9,87m - +10,07m TAW) duidelijk 7 verschillende grafkuilen zichtbaar (zie Figuur 30). Onderling waren er een talrijk aantal oversnijdingen (zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Op basis hiervan konden 3 stratigrafische niveaus van begraving worden vastgesteld. Enkel grafkuilen S64 en S63 bevonden zich volledig binnen de werkput. S64 had op het niveau van vlak 2 een grootte van 1,78 x 0,65m. S63 was met 1 x 0,42m een stuk korter. Waarschijnlijk gaat het hier om een kindergraf.

Grafkuil S28 leek zich in een goede positie te bevinden voor verdere verdieping (zie Figuur 31). Hier werd het skelet van een subadult vastgesteld. De botresten waren vrij hard en goed bewaard. Er waren geen sporen van kisthout bewaard. Na registratie werden de stoffelijke resten opnieuw toegedekt.

Op niveau van vlak 1 werden de contouren van S66 en S28 waargenomen.

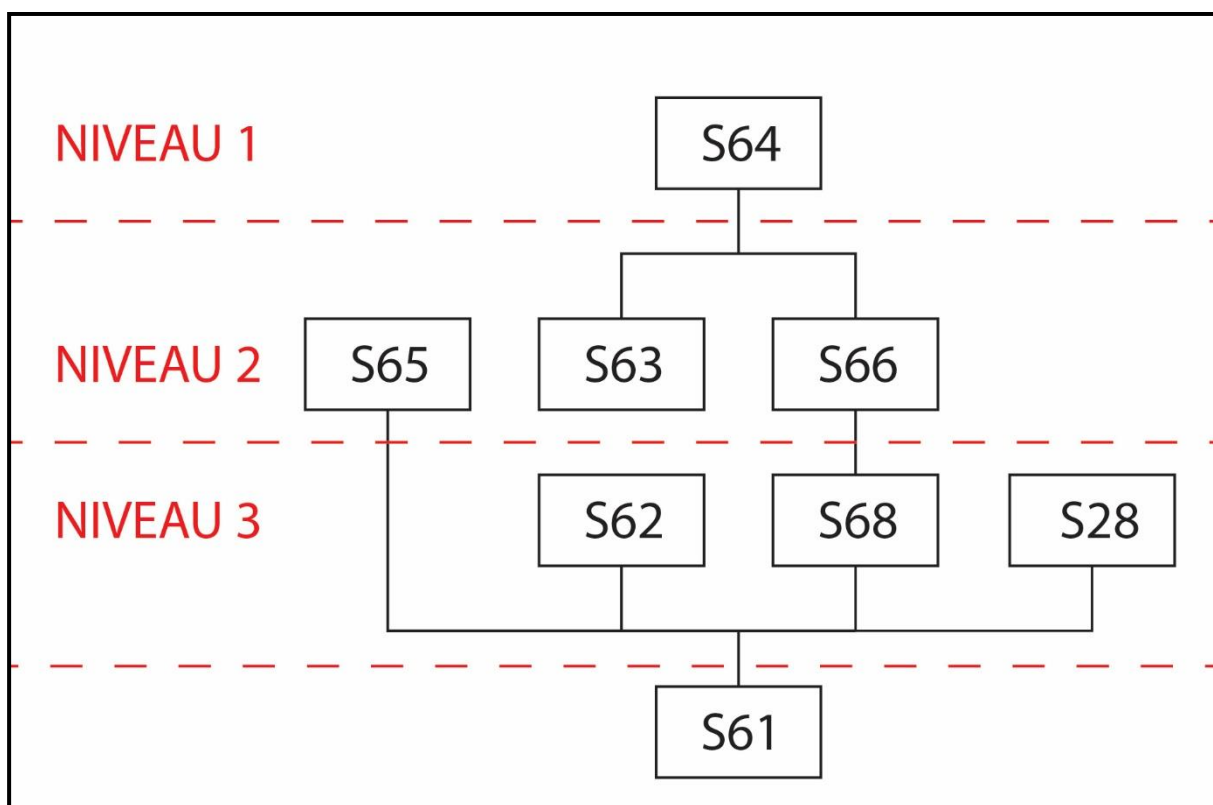
Figuur 29: grondplan van werkput 4 vlak 1&2

Figuur 30: zicht op werkput 4 vlak 2

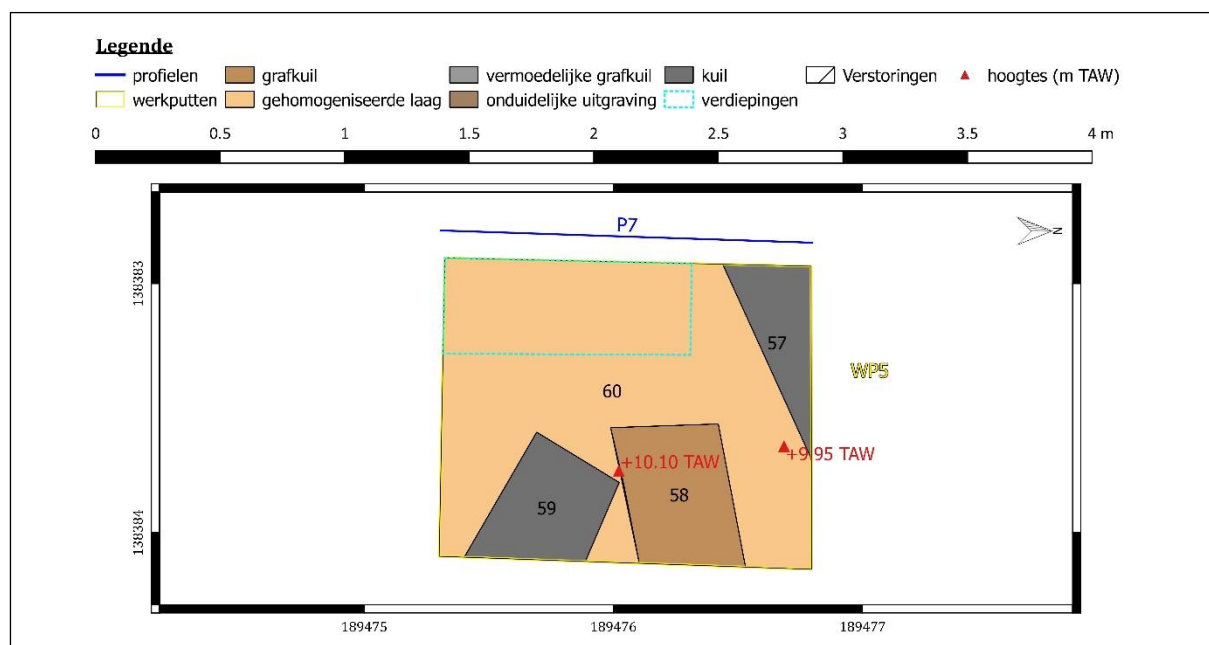

Figuur 31: zicht op skelet S77 in graf S28 (werkput 4 vlak 2)

Figuur 32: Matrix van de grafinterfaces vastgesteld in werkput 4, met aanduiding van de begravingsniveaus.

7.2.2.2. Werkput 5

Figuur 33: overzicht van de sporen in werkput 5

De oudste sporen in werkput 5 werden zichtbaar in een lokale verdieping tegen de westwand (profiel 7) van de werkput (zie Figuur 34 en Figuur 35). Tussen +9,33 en

+9,43m TAW was een lichtgrijze, zandige laag zichtbaar (S71). Deze vertoonde sterke overeenkomsten met S10 (werkput 2) en S13 (werkput 3). Mogelijk ging het ook hier om dezelfde onderste vulling van een depressie die in een vroeg stadium op het terrein aanwezig was. De bovenkant van dit spoor kon worden vastgesteld op 1,52m onder het maaiveld. Daarboven bevond zich tussen +9,43 en +9,77m TAW (-1,18m) een sterk gehomogeniseerd grijs pakket (S70) met weinig brokjes houtskool en kalkmortel. Mogelijk ging het hier om een deel van de opvulling van de depressie waar ook S71 deel van uitmaakte.

Figuur 34: zicht op profiel 7 met aanduiding van de meest relevante lagen

Figuur 35: detail van de diepste lagen van werkput 5 (profiel 7)

Tussen S70 en de teelaarde bevond zich een laag van zo'n 0,75m dik (S60), deze bevatte een munt die kon worden gedateerd op het einde van de 15de eeuw. Deze had een bruinige kleur en gevlekt uiterlijk, wat duidelijk wees op een sterke verspitting. Het ging hier duidelijk om de grond van het kerkhof, die in de loop der jaren sterk vergraven werd. Op basis van een muntvondst uit S60 kon worden afgeleid dat het Kerkhof op deze plaats rond het einde van de 15de eeuw reeds in gebruik moet zijn geweest.

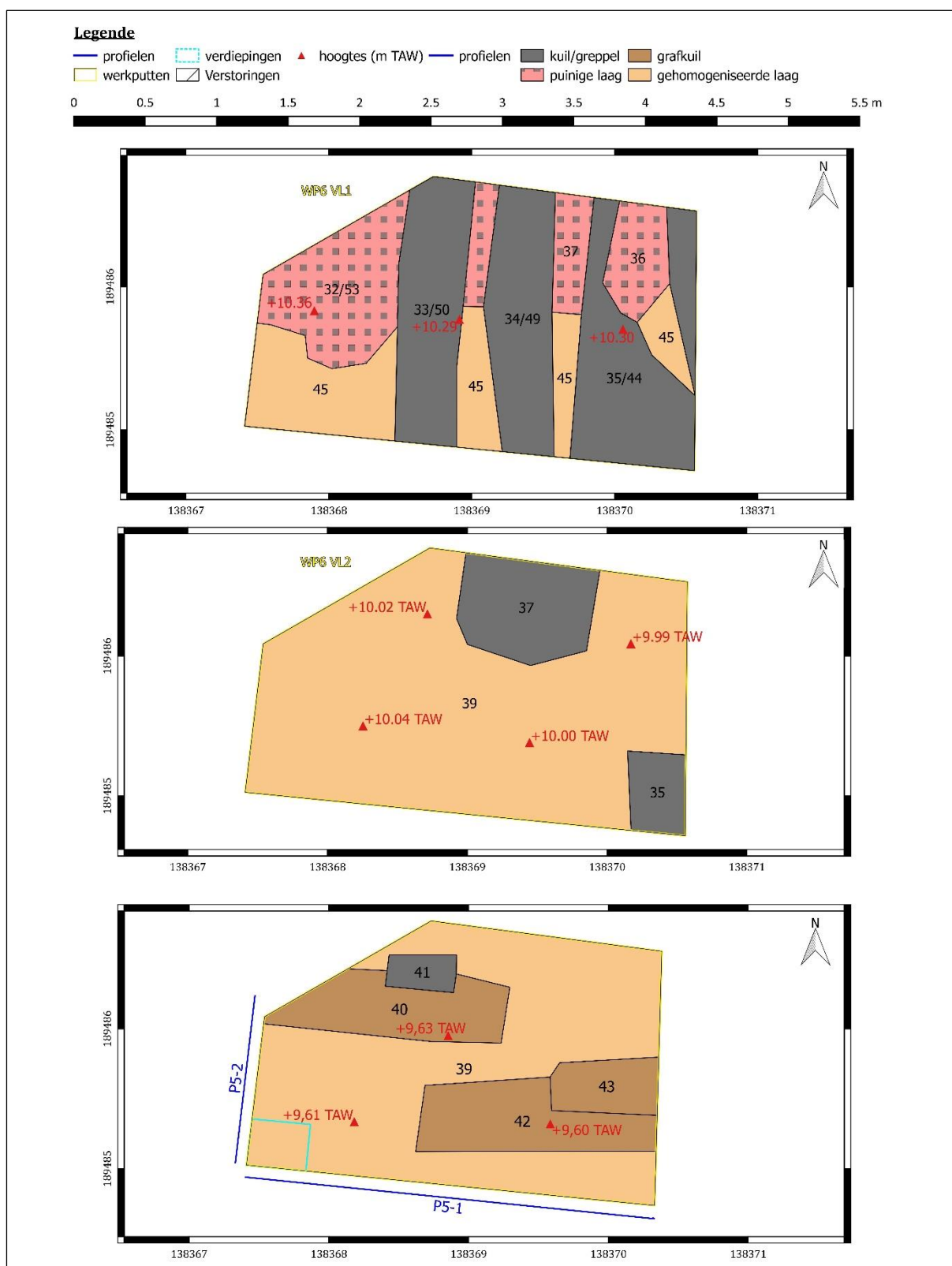
In deze laag konden tussen +9,95 en +10,10m TAW (respectievelijk 1m en 0,85m onder het maaiveld) verschillende sporen worden vastgesteld. Het ging om delen van 3 kuilen: S59, S58 en S57 (zie Figuur 36). S59 en S57 konden worden geïdentificeerd als puinkuilen. Ze bevatten nogal wat bouwpuin. Omdat deze kuile niet meer werden doorsneden door grafkuilen, lijkt het om relatief recente sporen te gaan, mogelijk te dateren in de 19de of 20ste eeuw. S58 had een rechthoekige vorm, was 0,43m breed en grofweg Oost-West georiënteerd. Dit spoor kan naar alle waarschijnlijkheid worden geïnterpreteerd als grafkuil.

Figuur 36: zicht op het grondvlak van werkput 5 met aanduiding van de belangrijkste sporen

Op -0,40m (+10,49m TAW) bevond zich de scheiding tussen de archeologisch relevante lagen en de teelaarde, waarin geen sporen konden worden vastgesteld.

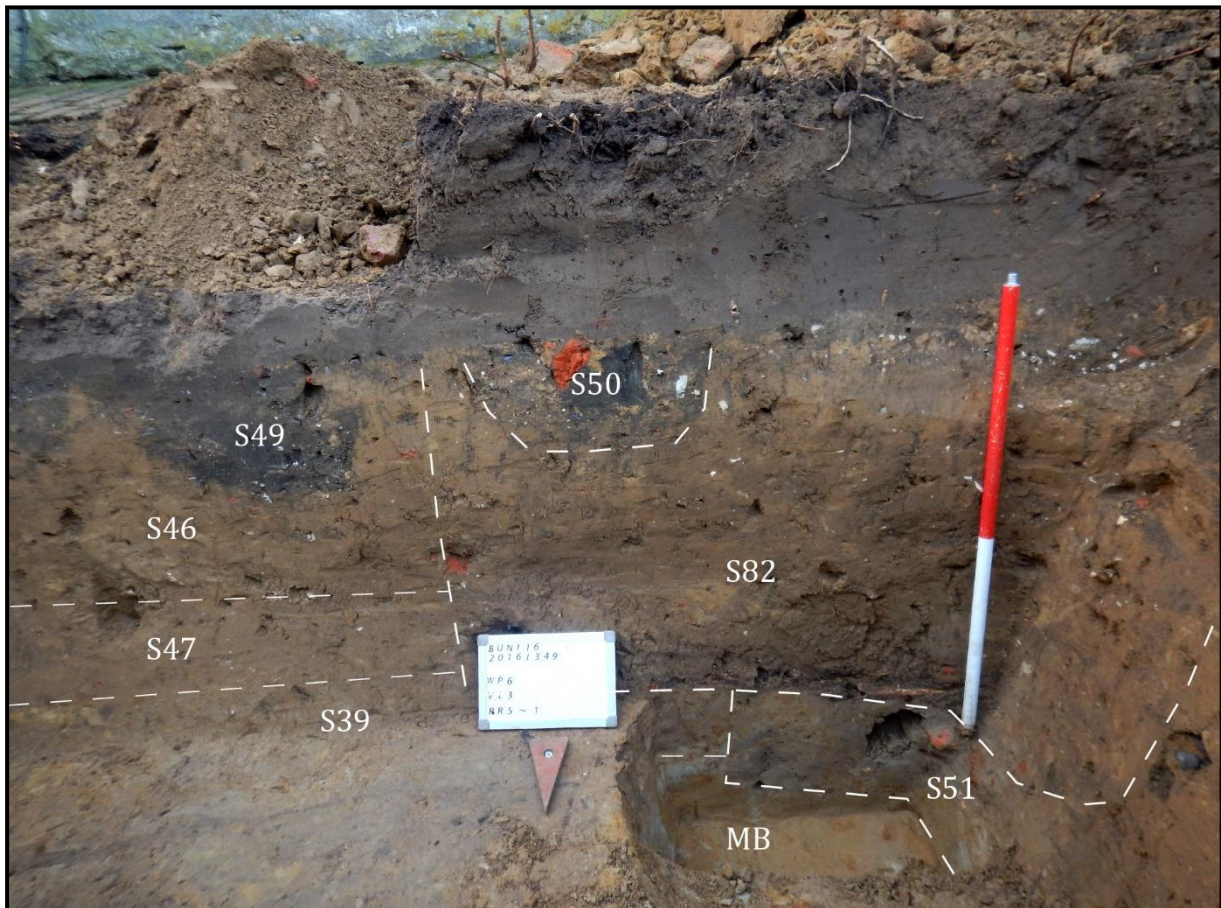
7.2.2.3. Werkput 6

Figuur 37: grondplan van de verschillende vlakken (1, 2 & 3) van werkput 6

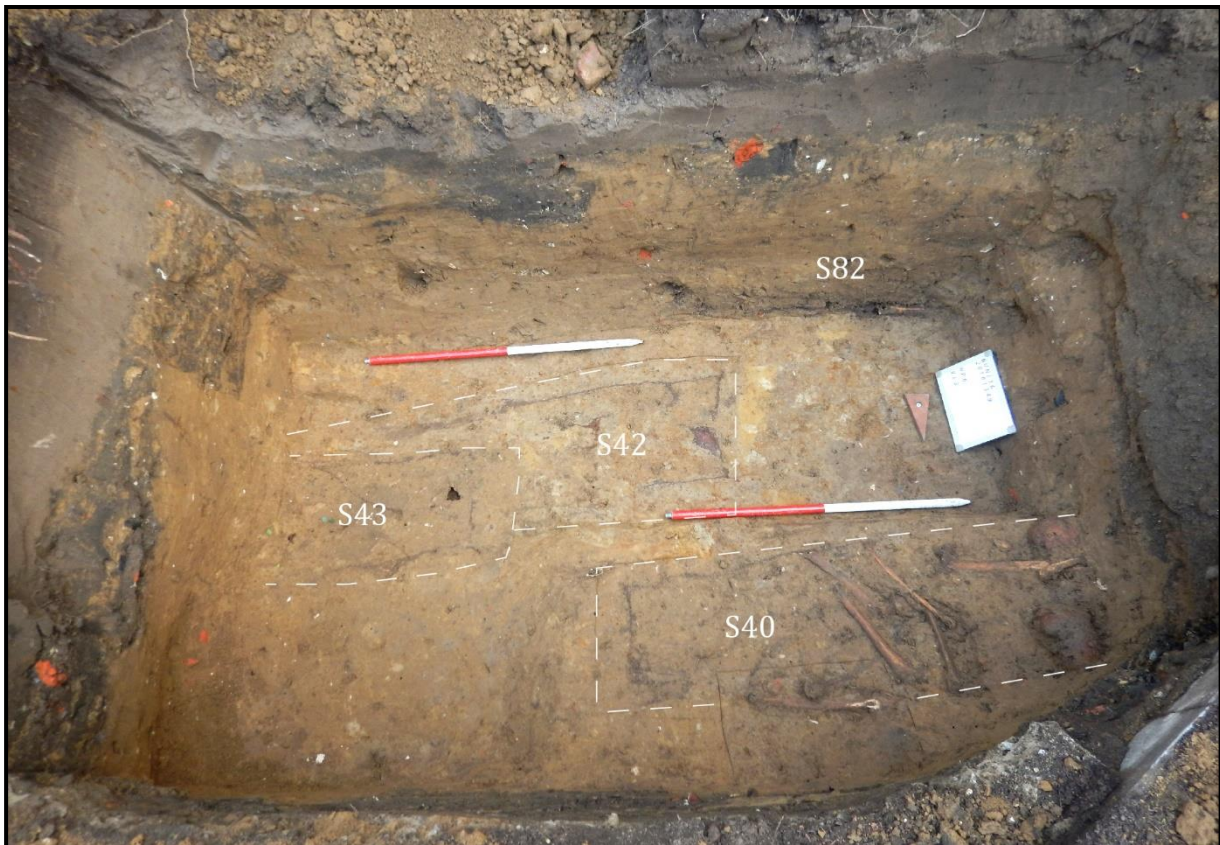
In werkput 6 werd de moederbodem vastgesteld op +9,57m TAW (1,30m onder het maaiveld) (zie Figuur 38). Het laagste onderzoeksvlak (vlak 3) werd iets hoger aangelegd,

tussen +9,57m en +9,71m TAW (-1,16m). In dit vlak waren zowel stukken moederbodem als verschillende grafkuilen en andere lagen zichtbaar. Een aantal sporen kon duidelijk worden afgelijnd. In de rest van het onderzoeksvlak waren eventuele spoorcontouren door de beperkte oppervlakte niet goed te onderscheiden. Dit geheel werd aangeduid als S39.

Figuur 38: zicht op profiel 5 (werkput 6) met aanduiding van de relevante lagen en moederbodem

In totaal konden op deze plaats 5 grafkuilen duidelijk worden waargenomen. S40, S42 en S43 tekenden zich duidelijk af in S39 (zie Figuur 39). Grafkuilen S82 en S83 konden niet duidelijk worden onderscheiden in het onderzoeksvlak, maar waren wel zichtbaar in het profiel van de werkput (zie Figuur 38). Ook sporen S51 en S52 waren mogelijk onderdelen van grafkuilen. Dit kon in de beperkte onderzoekspuut echter niet met zekerheid worden vastgesteld. Op basis van de onderlinge oversnijdingen kon worden bepaald dat er 2 stratigrafische niveaus van begraving aanwezig waren. Het oudste niveau bestond uit graven S42, S82 en S83. S42 en S83 werden respectievelijk door grafkuilen S43 en S40 oversneden. Deze sporen vormden samen het jongste begravingsniveau.

Figuur 39: zicht op verschillende grafkuilen in werkput 6 (vlak 3)

Alle grafkuilen hadden een bruine tot donkerbruine, zandige vulling. Enkel de vulling van S42 contrasteerde door haar licht grijze kleur. Op S55 na werd in alle grafkuilen de aflijning van het kisthout duidelijk vastgesteld. De planken bleken reeds te zijn vergaan in de bodem, maar hun contouren waren nog duidelijk zichtbaar. Ook werd overal op het eerste zicht vrij goed bewaard botmateriaal vastgesteld. Enkel in S83 met vulling S55 werd kisthout noch skeletmateriaal aangetroffen.

S40 en S42 lagen voor een groot deel binnen de grenzen van de werkput. In het onderzoeksvlak kon worden vastgesteld dat deze grafkuilen 0,50 à 0,54m breed waren en minstens 1,70m lang. Van S43 kon een breedte van 0,44m worden vastgesteld.

Figuur 40: zicht op vlak 1 van werkput 6 met aanduiding van de belangrijkste sporen

Boven de lagen die konden worden geassocieerd met het kerkhof, werd een puinige laag van zo'n 0,15 à 0,20m dik vastgesteld (S32/S53/S37/S45). Deze had een bruine tot donkerbruine kleur en bevatte veel brokjes baksteen en kalkmortel. Plaatselijk waren ook vrij veel stukken van dakleien aanwezig. De bovenkant van deze laag bevond zich rond +10,50m TAW, net onder Ap-horizont op een diepte van 0,30-0,40m onder het maaiveld. Mogelijk ging het hier om de onderkant van een primitieve verharding van het kerkhof (zie Figuur 40: zicht op vlak 1 van werkput 6 met aanduiding van de belangrijkste sporen Figuur 40).

In deze laag werden verschillende kuilen of greppels aangetroffen met een bruine, licht puinige vulling. S50/S53 en S34/S49 vielen op door hun langwerpige vorm over de volledige breedte van de werkput. Ze hadden een breedte van 0,47m en een bruine, licht puinige vulling. Het was niet duidelijk of er een link was tussen deze sporen en het onderliggende niveau van begravingen. Waarschijnlijk zijn ze qua oorsprong eerder (sub)-recent en dateren ze mogelijk van na de opgraving van het kerkhof.

8. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN VONDSTEN

Het aantal vondsten dat tijdens de prospectie werd aangetroffen was eerder beperkt, maar betekende toch een zekere meerwaarde voor het onderzoek. In totaal werden 16 vondstcontexten ingezameld, goed voor 33 vondsten.

Het aardewerk was goed voor 13 vondsten (zie Figuur 41 en Figuur 42). Het ging om 6 scherven rood en 6 scherven grijs aardewerk. Het grijs aardewerk had doorgaans een grove, zandige verschraling en was van mindere tot slechte kwaliteit. Er werden wandscherven aangetroffen in S11 (Inr. 6), S19 (Inr. 10) en S17 (Inr. 11). Het rood aardewerk was eveneens goed voor 6 scherven. 3 randscherven konden als post-middeleeuws worden gedateerd. 3 wandscherven waren van opvallend slechte kwaliteit en ongeglazuurd. Dit was goed te zien bij Inr. 4 (S10), die een overwegend grijze kern vertoonde. Er kan hier waarschijnlijk over vroegrood aardewerk worden gesproken.

Figuur 41: selectie van rood (Inr. 4, S10 - binnen en buiten), Inr. 6 (S11) & Inr. 10 (S19)

Figuur 42: opname van de (grof verschaalde) kern van Inr. 4 (S10)

Naast aardewerk werden 12 stuks bouw materiaal aangetroffen. Deze kwamen vooral uit de Middeleeuwse (verdedigings)gracht S11 en kunnen mogelijk worden geïnterpreteerd als bouw materiaal afkomstig van het abdij domein. Het ging om stukjes tegel (Inr. 7 & 14), geperforeerde dakleien (Inr. 9) en een aantal stukken baksteen. De bakstenen met afmetingen $\approx 13,5/14,0 \times 5,0$ cm hebben een opvallende tapse vorm. Het gaat hier waarschijnlijk om een subtype dat werd gebruikt om bogen en/of gewelven te metsen (Inr. 11). De bakstenen waren verder grof en zandig verschaald en van slechte kwaliteit (zie Figuur 43 en Figuur 44).

Figuur 43: selectie van enkele baksteenfragmenten (Inr. 8, S11)

Figuur 44: reconstructie: stapeling van tapse bakstenen (Inr. 8)

Tenslotte dient ook nog de vondst van een koperen 'Crux Pellit' van James III van Schotland te worden vermeld. Deze werd geslagen tussen 1460 en 1488 (Inr. 16) en werd aangetroffen in de gehomogeniseerde kerkhoflaag S60.

Figuur 45: Crux Pellit (1460 – 1488)

9. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

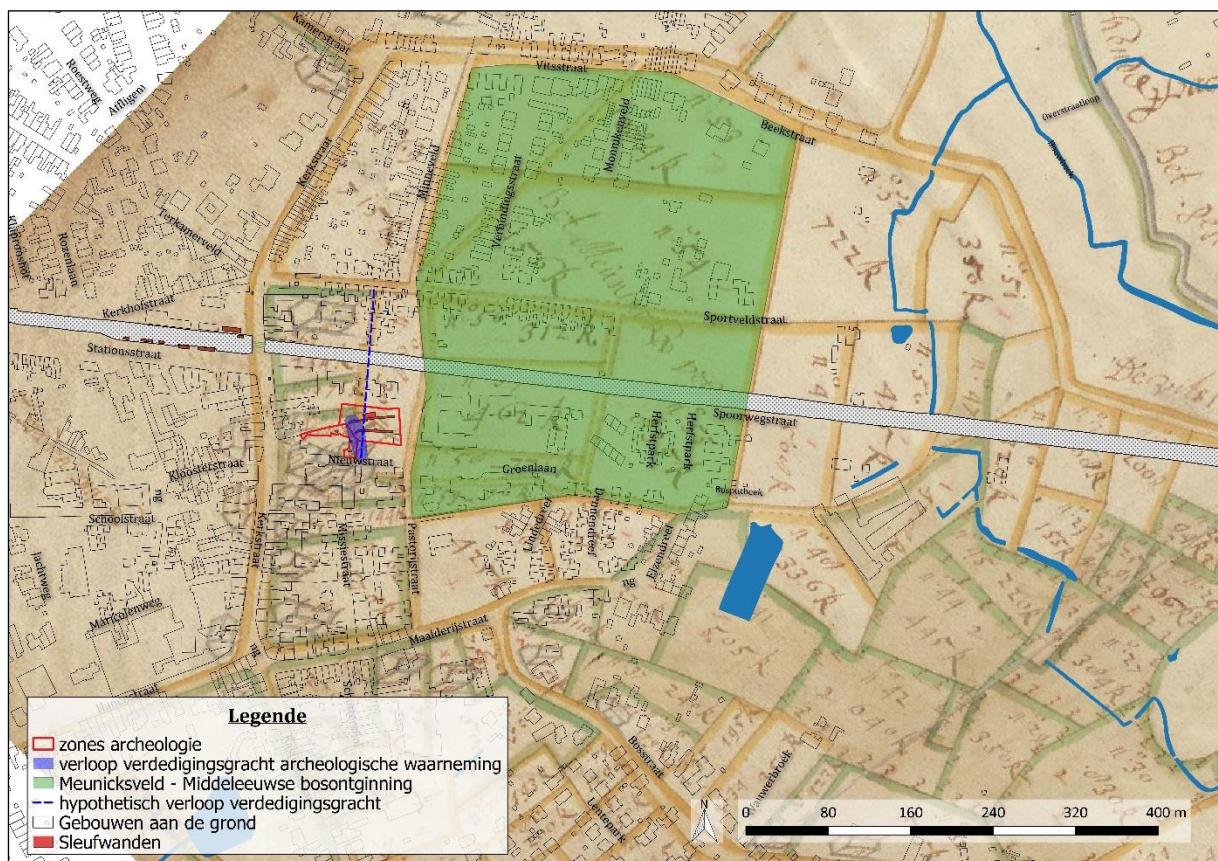
9.1. Algemeen

Binnen het onderzoeksgebied is een archeologische site aanwezig die wordt gekenmerkt door een aanzienlijke sporendiversiteit. In het westen (zone 2) werden rond de kerk de goed bewaarde sporen van het voormalige kerkhof aangetroffen. Dit deel van het onderzoeksgebied werd gekemerkt door een dik archeologisch pakket met complexe stratigrafie. Ten oosten van de kerkhofmuur (zone 1) was de sporendensiteit eerder laag en kon worden gesproken van een site met landelijke stratigrafie. Dit verschil heeft alles te maken met het historische ruimtegebruik in het centrum van Buggenhout. De resultaten van dit beperkte onderzoek leveren een significante bijdrage tot de kennis van de oudste dorpsgeschiedenis.

De oudste sporen werden aangetroffen in zone 1. In het noorden van deze zone ging het om een concentratie van een viertal kuilen. Ze werden ten vroegste rond het einde van de Volle Middeleeuwen (einde 12de- begin 13de eeuw) en ten laatste in de loop van de Late Middeleeuwen (13de-14de eeuw) uitgegraven. Verder lagen hier enkele smalle greppels/grachten die niet verder konden worden gedateerd.

Zeer opvallend was de aanwezigheid van een groot en diep spoor op de grens tussen zone 1 en zone 2. De oudste vulling ervan leek te dateren uit de 12de of 13de eeuw. Aan de oppervlakte had ze een lengte van minstens 40m en een breedte van 20 à 25m. Het ging duidelijk om een structuur van antropogene oorsprong, die centraal bijna 1,5m diep was. De oudste lagen van dit spoor konden in de 12de of 13de eeuw worden gedateerd. De gracht leek ook aanwezig te zijn geweest in zone 2. Ze liep deels op de plaats waar zich vandaag het koor uit 1647 bevindt. Er kan worden aangenomen dat de gracht ten laatste bij de vergoting van de kerk in 1500 volledig werd gedempt. Waarschijnlijk werd op dat moment ook de voorloper van de recent afgebroken kerkhofmuur op quasi dezelfde plek gebouwd en werd de gewonnen grond in dienst genomen als begraafplaats. Na jaren van aanwezigheid in het landschap vervulde de gracht waarschijnlijk ook een functie als perceelsgrens. Waarschijnlijk waren de percelen ten oosten van de gracht geen eigendom van de kerk of de gemeente, waardoor er weinig ruimte was om de begraafplaats ver in die richting uit te breiden. Dit verklaart vermoedelijk de geringe breedte van het kerkhof naast het koor en de historische positionering van de kerkhofmuur. Op de kadasterkaart van 1690 heeft perceel 68 van Wijk 2 een opvallende afwijkende oriëntatie. Als enige perceel binnen het blok tussen Kerkstraat, Maalderijstraat, Pastorijsstraat en Spoorwegstraat heeft het een noord-zuid oriëntatie. Dit kan waarschijnlijk rechtstreeks worden gekoppeld aan het verloop van de brede Middeleeuwse gracht, waarvan het verloop ook na haar demping tot vandaag in de percelering bewaard bleef. Er kan dus

worden gesuggereerd dat deze gracht minstens reikte van de huidige Nieuwstraat tot aan de Spoorwegstraat. Mogelijk reikte ze tot aan de noordrand van het oude abdijgebied, nu bekend als de Spoorwegstraat. Met een breedte op het maaiveld van 20 tot 25m en de aanzienlijke diepte van 1,5m ging het quasi zeker om een spoor met defensieve functie. Dit dient te worden gezien in het licht van de oudste geschiedenis van het dorpscentrum. Toen de abdij van Affligem ten laatste rond het begin van de 12de eeuw een ontginningsgemeenschap stichtte in het huidige dorpscentrum, reikte de bosrand nog tot aan de Pastorijstraat. De aanleg van een dergelijke defensieve structuur net voor de bosrand duidt erop dat van het woud verschillende potentiële dreigingen uitgingen, mogelijk zowel van menselijke als van dierlijke aard. Door de geleidelijke terugdringing van het bos ten oosten van de Pastorijstraat verloor de defensieve structuur waarschijnlijk uiteindelijk tegen het einde van de Middeleeuwen haar belang. De percelen die ze moest verdedigen waren toen ook niet langer het machtscentrum van de gemeente. Met de uitbreiding van de kerk in de 15de eeuw werd ze waarschijnlijk volledig gedempt.

Figuur 46: historisch-archeologische syntheseskaart op basis van de 'Ancien Terrier'. In het zuidoosten zijn nog duidelijk de bospercelen zichtbaar. Ook het 'Meunicksveld' was waarschijnlijk nog lange tijd bosgebied.

In zone 2 werden zoals verwacht de sporen van de begraafplaats aangesneden. Vermoedelijk werd deze rondom het koor vanaf 1500 in gebruik genomen. Ten noorden van het schip was ze mogelijk al langer in gebruik. Ze werd duidelijk niet geruimd en de begravingen verkeerden in goede staat. Verspreid over de 3 werkputten werden 12 grafcontexten aangetroffen. Op enkele plaatsen werd ook skeletmateriaal blootgelegd. Het botmateriaal was in goede staat en er waren duidelijke kistaflijning zichtbaar. Er kan dus worden gesproken van een goede bewaring van de historische begraafplaats. Op ongeveer 0,40m onder het maaiveld zijn de eerste grafkuilen zichtbaar. Vanaf 0,70m diepte zijn ook de kistaflijningen duidelijk en iets daaronder bevinden zich de bovenste skeletten. Er konden 2 tot 3 stratigrafische niveaus van begraving worden vastgesteld, wat duidt op een intensief gebruik.

9.2. Beantwoording van de onderzoeksvragen

- Welke bodemopbouw is tijdens het vooronderzoek vastgesteld? Is deze bodemopbouw over het hele terrein gelijkaardig of zijn er lokale verschillen? Op basis van welke bodemvormende factoren en/of processen kunnen de lokale bodemgenese en in voorkomend geval lokale variaties verklaard worden? Welke impact hebben bodemvormende factoren en/of processen gehad op het bewaringspotentieel of de bewaringstoestand van archeologisch erfgoed?

De 2 zones van het gebied dat archeologisch werd onderzocht hebben een zeer verschillende bodemopbouw. Zone 1 toonde een typische landelijke opbouw met Ap-B-C- structuur. Het archeologisch vlak bevond er zich op ongeveer 0,50m onder het maaiveld. De sterke begroeiing van het terrein met bomen en struiken zorgde in de droge zandgrond plaatselijk voor sterke doorworteling. Deze wortelgroei zorgde plaatselijk voor sterke uitloging, wat mogelijk een plaatselijke impact had op de leesbaarheid van de archeologische sporen. Zone 2 werd gekenmerkt door een complexe stratigrafie. Deze ontstond door het eeuwenlange gebruik ervan als kerkhof. De moederbodem bevond zich rond 1,30 à 1,50m onder het maaiveld. Zone 2 werd slechts na de opgave van het kerkhof in geringe mate opgehoogd voor de aanleg van een nieuwe verharding.

- In er een archeologisch bodemarchief aanwezig ten westen van de kerk. Wat is de bewaringstoestand, de bewaringsdiepte, de aard en de omvang van dit bodemarchief?

Het terrein ten westen van de kerk werd niet onderzocht. Hier zijn geen ingrijpende en verstorende ingrepen gepland.

- Zijn er sporen van het vroegere kerkhof bewaard? In welke mate werd het kerkhof geruimd? Bevinden er zich verschillende begravingsniveaus? Welke inschatting kan gemaakt worden inzake ouderdom van de begravingsniveaus?

In zone 2 waren de ondergrondse sporen van het kerkhof zeer goed bewaard. De begravingen waren beperkt tot het gebied dat ingesloten werd door de kerkhofmuur. De begravingen bleven steeds beperkt tot dit areaal. Er werden geen indicaties voor ruiming aangetroffen. De onderzochte zone van het kerkhof werd intensief gebruikt voor begraving. Er werden 2 tot 3 stratigrafische begravingsniveaus aangetroffen.

Er kan geen exacte uitspraak worden gedaan over de ouderdom van dit deel van de begraafplaats. Op basis van een muntvondst, stratigrafische en historische informatie kan

worden gesuggereerd dat de begraafplaats op deze plaats ten vroegste tijdens de late middeleeuwen en ten laatste rond 1500 in gebruik werd genomen.

- Zijn er directe en/of indirecte sporen (V.b. bouwmaterialen) van de voorganger van de huidige kerk bewaard. Zo ja dewelke? Kunnen er bouwfases onderscheiden worden en hoe kunnen deze fases gedateerd worden?

Er werden geen directe sporen aangetroffen die te linken zijn aan de voorganger van de huidige kerk. Een kunstmatige depressie die waarschijnlijk werd opgevuld tegen het einde van Middeleeuwen kan worden gezien als een indirect spoor. Het huidige koor van de kerk bevindt zich grotendeels boven deze opgevulde depressie. Het originele kerkgebouw was dus kleiner en reikte in oostelijke richting minder ver dan het huidige gebouw. Dit bevestigt het beeld dat wordt geschetst uit historische bronnen. In de laat-middeleeuwse bodemvulling van de depressie werden enkele grote stukken baksteen en ijzeren nagels teruggevonden, wat wijst op bouwactiviteit in de onmiddellijke omgeving. Of het effectief om de bouw of verbouwing van de kerk ging kon niet worden achterhaald.

- Kan er een inschatting gemaakt worden van de omvang van het voormalige kerkhof incl. afbakening van de kerkhofmu(ur)(en)?

Het oudste deel van het kerkhof bevond zich hoogst waarschijnlijk niet binnen de prospectiezones. Op het moment dat de oudste kerk in gebruik werd genomen bevond zich in deze zones waarschijnlijk nog een aanzienlijke kunstmatige depressie, die pas in de loop van de Late Middeleeuwen werd opgevuld. Deze depressie volgde min of meer het traject van de latere kerkhofmuur en reikte ongeveer tot aan de perceelsgrens waar later de Nieuwstraat zou komen. Er kan dan ook worden geopperd dat ze werd uitgegraven om het perceel van kerk en kerkhof af te bakenen. Daarmee vormde ze ook de grens tussen 'geweide' en 'profane' grond en vervulde ze een belangrijke rol in het sociale ruimtegebruik van het Middeleeuwse Buggenhout. Waarschijnlijk werd deze depressie opgevuld iets voor of naar aanleiding van de uitbreiding van de kerk rond 1500. Ongeveer op hetzelfde traject verscheen toen de voorloper van de kerkhofmuur die werd afgebroken in 2017. Zone 2 werd op dat moment bij het kerkhof ingelijfd. Zone 1 was en bleef steeds profaan gebied.

- Wat is de geschatte begravingsdensiteit uitgedrukt in minimum aantal individuen per oppervlakte?

Het aantal grafcontexten dat werd aangetroffen in de werkputten wordt vertaald in een relatieve hoeveelheid van 1,15 per m². Er kan worden aangenomen dat zone 2 (521m²)

volledig als kerkhof heeft gefungeerd. Omgerekend betekent dit een relatieve verwachting van 602 skeletten binnen het onderzoeksgebied.

- Hoe is de preservatie en de volledigheid van de skeletten en de aanverwante sporen?

De grafcontexten waren over het algemeen goed bewaard. De aflijningen van de grafkuilen waren vrij goed waarneembaar. Het kisthout was niet bewaard, maar wel duidelijk zichtbaar als een donkere band (kistaflijning) waar het hout vergaan is in de bodem. De aangetroffen skeletten waren volledig en vrij goed bewaard.

- Betreft het begravingen in volle grond, kisten, bekiste grafkuil, grafkelders?

Het betreft kistbegravingen in volle grond. Bekiste grafkuilen en/of grafkelders werden niet aangetroffen.

- Wat is de impact van de geplande (deel)ingrepen op het archeologisch bodemarchief t.h.v. de Pastorijsstraat?

De werken ter hoogte van de Pastorijsstraat brengen een volledige verstoring tot minstens 0,62m met zich mee. Alle archeologische sporen die hier aanwezig zijn zullen minstens gedeeltelijk worden weggegraven. Na het vooronderzoek werden de werken op zo'n manier gewijzigd dat het archeologisch erfgoed volledig gevrijwaard blijft.

- Welke maatregelen kunnen genomen worden om deze impact te vermijden of te milderen?

Niet van toepassing

- Indien behoud in situ technisch of planmatig niet haalbaar is, hoe kan een vervolgonderzoek ingeschat worden qua oppervlakte, tijdsbesteding en personeelsbezetting? Zijn er specifieke aandachtspunten?

Overal waar nodig werden de gepaste maatregelen genomen voor behoud in situ. Een vervolgonderzoek is niet van toepassing.

10. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK

Op basis van de voorliggende plannen wordt geen verder onderzoek geadviseerd.

In zone 1 was er sprake van een lage sporendensiteit. De structuren die als belangrijk konden worden beschouwd, werden tijdens deze prospectie afdoende onderzocht.

In zone 2 is er sprake van een hoge sporendensiteit. Er is op deze plaats dan ook de nodige omzichtigheid geboden. De bodemingreep zal op deze plaats enkel de huidige verharding en onderliggende vleilaag aansnijden. Er wordt geen verstoring van de archeologische lagen verwacht. Een leiding die ten noorden van de kerk wordt gepland zal worden beperkt tot een diepte van maximum 0,70m, waardoor de begravingen kunnen worden ontzien.

Deze werkwijzen zijn afdoende om behoud in situ van de archeologische resten te garanderen.

Deze aanbeveling heeft geen bindende kracht, maar dient als advies voor de bevoegde overheid, die uiteindelijk beslissingsrecht heeft over het vervolgtraject.

11. LITERATUUR

- **Uitgegeven bronnen**

- LOUIS, A. 1974. *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartbald Dendermonde 57W*. Brussel.
- VERBESSELT, J. 1968. Het landschapsbeeld van Buggenhout vanaf de 12^e – 13^e eeuw tot het einde van de 19^e eeuw. In: *Eigen Schoon en de Brabander*, jrg. 51. (1968).
- VERBESSELT, J., 1969. *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13^e eeuw*: deel 10. Pittem.
- VERBESSELT, J., 1981. Buggenhout in het kader van de streekgeschiedenis: ontstaan, kerstening, ontwikkeling. In: *Ter Palen*, jrg. 5 (1980/81), pp. 17-25.

- **Onuitgegeven bronnen & Archiefbronnen**

- *S.n., 2016. Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Buggenhout, Pastorijstraat.*
- *Ancien terrier et plans de Buggenhout. 1690. Gemeentearchief Buggenhout.*

- **Internetbronnen**

- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>
- www.geopunt.be

12. BIJLAGEN

- Bijlage 1: Sporenplan
- DVD met daarop alle foto's, plannen, inventarissen, dit rapport en bijlagen

Projectcode	2018C179
Onderwerp	Plannenlijst
Plannummer	Bijlage 1
Type	Situering
Onderwerp	Situering werkputten en kijkvenster
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	18/3/2019
Plannummer	Bijlage 2
Type	Grondplan
Onderwerp	Sporen zone 1 en observaties december 2018
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	18/3/2019
Plannummer	Bijlage 3
Type	Grondplan
Onderwerp	Sporen zone 2 – overzicht laagste vlakken
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	18/3/2019
Plannummer	Bijlage 4
Type	Grondplan
Onderwerp	Sporen werkput 4 & 5
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	18/3/2019
Plannummer	Bijlage 5
Type	Grondplan
Onderwerp	Sporen werkput 6
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	18/3/2019
Plannummer	Bijlage 6
Type	Synthesekaart
Onderwerp	Historisch-archeologische synthesekaart
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	18/3/2019

Plannummer	Bijlage 7
Type	Profielen
Onderwerp	Profielen zone 1
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	18/3/2019
Plannummer	Bijlage 8
Type	Profielen
Onderwerp	Profielen zone 2
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	18/3/2019